

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

На правах рукопису

ЖИЛКО ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
УЯВЛЕНЬ ПРО СУЧАСНІ ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта
Освітня програма Дошкільна освіта
Робота на здобуття другого (магістерського) рівня «Магістр»

Науковий керівник:
**АНТОНЮК ВОЛОДИМИР
ЗІНОВІЙОВИЧ**
кандидат педагогічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

від 2024р .

В.о.завідувача кафедри

(_____)

(підпис)

ГАВРИШ Н.В.

ПІБ

ЛУЦЬК – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ ДОРΟΣЛИХ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	7
1.1 Філософсько-педагогічний аналіз формування уявлень про професії дорослих у дітей дошкільного віку	7
1.2. Психолого-педагогічні дослідження проблеми ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями дорослих	15
1.3 Аналіз програмових вимог («Дитина», «Малятко», «Я у світі») щодо формування уявлень про працю дорослих	25
Висновки до Розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СУЧАСНІ ПРОФЕСІЇ ДОРΟΣЛИХ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	35
2.1 Стан розвитку уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку	35
2.2 Педагогічні умови формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку	48
2.3 Аналіз результатів проведеного дослідження	66
Висновки до Розділу 2	71
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

В умовах ринкової економіки, коли від людини вимагається надійна, якісна і відповідальна праця, трудове виховання дітей старшого дошкільного віку набуває особливого значення. Не випадково народна педагогіка розглядала трудову підготовку як важливий засіб формування людської особистості.

Трудове виховання дітей, починаючи з дошкільного віку, – одне з найважливіших завдань виховання підростаючого покоління на засадах демократизації і гуманізації суспільства, яке будується в сучасній Україні. Особливе значення цього підкреслюється Конституцією України (1996р.), Державною Національною програмою «Освіта» (Україна ХХІ століття), 1994р., Концепцією дошкільного виховання в Україні (проект) (1993р.), іншими законодавчими і програмними документами.

Конституція України гарантує кожному громадянину «право на працю..., яку він вільно обирає, або на яку вільно погоджується». Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно – технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб».

У Державній Національній програмі «Освіта» визначені основні напрями розвитку дошкільного виховання, в тому числі поставлено завдання «започаткування основ трудового виховання». Одним з шляхів реформування дошкільного виховання в сучасних соціальних умовах є «комплексне вивчення проблем родинного і суспільного дошкільного виховання, необхідність виховання у дітей важливих моральних якостей, формування основ духовності особистості. Ставиться за мету – «пробудити у дитини духовне начало, розвинути його як домінуюче в структурі особистості».

Програми з дошкільного виховання, які створено в Україні за останні роки («Малютко», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Дошкілля» та ін.) спрямовують роботу дошкільних закладів на вирішення завдань гармонійного розвитку дітей у різних видах дитячої діяльності – грі, праці, навчанні. При цьому враховується специфіка кожного з цих видів діяльності стосовно різних вікових періодів розвитку дошкільників. Визначено, що одним із ефективних засобів морального виховання є праця – посильна і цікава для дітей.

У Концепції дошкільного виховання в Україні (проект) (1993р.) підкреслюється, що педагогам необхідно «прищеплювати дитині безкорисливість як вищу цінність у шкалі цінностей культури і водночас елементи економічної обізнаності, діловитості».

Формуванню уявлень про сучасні професії у дітей дошкільного віку у психолого-педагогічній літературі надається значна увага. Філософський аспект проблеми знайшов відображення у працях Б. Г. Ананьєва, М. С. Кагана, В. Г. Мордковича, Е. Г. Юдіна. Значний внесок у розробку проблеми зробили психологи О. Г. Асмолов, І. Д. Бех, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, В. З. Коган, О. М. Леонтьєв, Л. Рубінштейн.

Загальнопедагогічні основи трудового виховання дошкільників одержали розвиток у дослідженнях П. Р. Атутова, М. І. Болдирева, Н. К. Гончарова, З. Н. Борисової, В. Й. Логінової, В. М. Мадзігона, А. С. Макаренка, В. М. Оржеховської, Д. А. Сметаніна, О. Сухомлинського, М. П. Тищенко, Д. О. Тхоржевського та інших.

Дослідженням умов формування уявлень про сучасні професії у дітей старшого дошкільного віку присвячені праці вчених: О. В. Киричука, О. М. Коберника, Т. П. Комарницького, В. Г. Кузя, М. В. Левківського, М. С. Черемних. Деякі аспекти формування трудової активності дошкільників розглядаються у дослідженнях І. І. Зарецької, В. П. Тищенко.

Однак системного і цілісного дослідження ця проблема не знайшла. Відсутні практичні рекомендації для вихователів старших дошкільних груп з питань ознайомлення з сучасними професіями дітей старшого дошкільного віку, методи стимулювання трудової активності дошкільників.

Актуальність та недостатня теоретико-методична розробленість проблеми та відсутність комплексних наукових пошуків зумовили вибір **теми магістерського дослідження:** “Педагогічні умови формування уявлень про сучасні професії у дітей старшого дошкільного віку”.

Об’єкт дослідження: процес трудового виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: формування уявлень про сучасні професії у дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження: узагальнити та експериментально перевірити комплекс педагогічних умов формування у старших дошкільників уявлень про сучасні професії дорослих.

Відповідно до теми і мети у дослідженні вирішувалися такі **завдання:**

- Вивчити стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній теорії, практиці трудового виховання дітей старшого дошкільного віку.

- Здійснити аналіз програм «Дитина», «Малюток», «Я у світі» з проблеми формування уявлень про професії дорослих у старших дошкільників.

- Визначити стан розвитку уявлень дітей старшого дошкільного віку про сучасні професії дорослих.

- Визначити педагогічні умови формування уявлень дітей старшого дошкільного віку про сучасні професії дорослих.

- Розробити методичні рекомендації.

Методи науково-педагогічних досліджень: традиційно-педагогічні дослідження (педагогічне спостереження, дослідницька бесіда, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, першоджерел, вивчення документації,

продуктів діяльності дошкільників); педагогічний експеримент (констатувальний, що проводиться на початку дослідження і своїм завданням має вияснення педагогічних умов формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про сучасні професії, формувальний (розробка гіпотези, теоретичної основи, педагогічні умови формування уявлень про сучасні професії дорослих), контрольний (застосування апробованої методики в роботі вихователів дитячих садків)); педагогічне тестування (успішності, інтелектуального розвитку, діагностики рівня засвоєння знань, умінь, рівня сформованості багатьох якостей); соціологічні методи (опитування: усне (інтерв'ю) та письмове (анкетування)).

Експериментальна база. Експериментальні дослідження проводились на базі Комунального закладу "Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 5 «Пізнайко» комбінованого типу Луцької міської ради" Волинської області у старшій дошкільній групі.

Апробація результатів роботи відбулася на XI Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації» 27 листопада 2024 року (шляхом написання тез).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел та додатків. Повний обсяг магістерської роботи становить близько 120 сторінок

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ ДОРΟΣЛИХ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Філософсько-педагогічний аналіз формування уявлень про професії дорослих у дітей дошкільного віку

Трудове виховання в українській народній педагогіці з давніх-давен виступало досить суттєвою педагогічною тенденцією. Наш народ завжди вважав працю, трудову діяльність першоосновою буття людини, нації. Трудове виховання дітей, починаючи з дошкільного віку, здійснювалося шляхом створення умов, які сприяли ранньому залученню до справжньої продуктивної праці, формуванню особистості трудівника, господаря.

Професія – з латинської „оголошую свою справу”, характеризує певну категорію людей, які займаються певним видом трудової діяльності. Суспільству потрібні спеціалісти різних професій, тому обираючи майбутню професію необхідно узгодити свій вибір з потребами суспільства у фахівцях. Праця людини не може бути особистою справою, вона має велике суспільне значення [16, 269].

У філософському словнику поняття «професія» визначається як соціальний феномен, що існує у вигляді специфічних форм – свідомості, діяльності, відносин, норм, цінностей та організацій, що пов'язані із систематичним виконанням індивідами суспільно корисних дій [45, 514].

Смислове поле поняття професії вперше окреслюється у філософії Платона (427р. до н.е.), який поділяє всю суспільно корисну-діяльність на три основні групи – виробників, захисників та наставників (правителів) відповідно до вроджених схильностей кожного члена суспільства. Правильне обрання професії залежить від правильного суспільного виховання і сприяє не лише досягненню суспільного блага і справедливості ("кожному своє"), але й щастя, або індивідуального блага [45, 531].

Своєрідну інтерпретацію вчення про професійну діяльність запропонував Сковорода (1722р.) у вченні про "сродний труд"; осердям цього вчення було самопізнання людини та здобуття нею щастя завдяки духовним пошукам та моральній міцності у виборі і здійсненні обраної діяльності. На основі висунутої ним ідеї природо відповідності сформулював закон про роль праці у розвитку суспільства і у підготовці людини до трудової діяльності. Відмітною рисою вчення Сковороди є розробка ним концепції божественної справедливості, за якою благодать розподіляється (з надлишком) тією мірою, якою людина пізнала саму себе та знайшла свій "сродний труд".

Дюркгейм (1858р.) розглядає розподіл праці на основі професійної діяльності як основу соціальної солідарності сучасного суспільства, професійні об'єднання — найсильнішою формою зв'язку, основою суспільної моралі [18, 84].

В філософській думці ґрунтовна тематизація проблеми професійної діяльності здійснена у праці Вебера (1864р.) Протестантська етика і дух капіталізму в якій розкрито значення релігійної мотивації професійної поведінки в становленні сучасного суспільства. Професія відповідно до, християнської традиції (особливо - у її ранніх протестантських вченнях) розглядається як покликання, Богом вказане призначення для індивіда на все його життя. Це завдання Бога людині, тому його необхідно виконувати із максимальною мобілізацією усіх зусиль, відволікаючись на інші справи. Таке сприйняття професійної діяльності слугувало могутнім стимулом розвитку капіталістичних відносин.

Сорокін (1889р.) розглядає професії як один з основних критеріїв соціальної стратифікації (поряд з економічними та політичними критеріями), а отже — як одну із змінних суспільного життя; аналізує значення професії для проявів соціальної мобільності індивідів та соціальних груп.

Російський вчений Євгеній Олександрович Климов розглядає сім основних факторів, що впливають на вибір професії:

1) позиція батьків. Дуже часто батьки надають дитині повну свободу вибору, вимагаючи тим самим від неї самостійності, відповідальності, ініціативи. Трапляється, що батьки не згодні з вибором дитини і пропонують переглянути свої плани й зробити інший вибір. Правильному вибору професії часто заважають установки батьків, які прагнуть, щоб діти компенсували їхні недоліки в майбутньому, у тій діяльності, у якій вони не змогли себе повністю виявити в свій час;

2) позиція друзів. Дружні відносини є досить міцними і вплив їх на вибір професії не виключено. Особливо це актуально для людей зі стандартизованим мисленням, схильних до наслідування і стереотипів, не спроможних чітко сформулювати власну життєву позицію. Але оглядатися на інших слід щоб побачити спільне і відмінне, краще взяти свої індивідуальні особливості, а не сліпо повторювати, чи переносити захоплення якоюсь людиною на професію, котрою та володіє;

3) особисті професійні плани. У цьому випадку маються на увазі уявлення про етапи освоєння професії, засоби потрібні для цього. Плани формуються залежно від складу розуму й характеру людини;

4) здібності. Це індивідуальні психологічні особливості людини, що проявляються в трудовій чи іншій діяльності і є умовою успішності її здійснення. Від них залежить швидкість, глибина процесу оволодіння знаннями, набуття умінь і навичок. Про їх своєрідність треба судити не тільки по успіхах у навчанні, але й по досягненнях у найрізноманітніших видах діяльності. Об'єктивне уявлення формується також за допомогою досліджень, тестувань, спрямованих на активізацію самопізнання;

5) рівень домагань на суспільне визнання. Плануючи власний трудовий шлях, дуже важливо подбати про реалістичність своїх домагань.

Невідповідність внутрішніх образів людини життєвим реаліям неминуче призведе до розчарування;

б) яка професія викликає більший інтерес і яку професію діти найбільше знають. Важливо подбати про те, щоб відомості, котрі здобуваються людиною, про ту або іншу професію не виявилися перекрученими, неповними. Щоб точно знати чим саме займається людина певної професії треба розібратись по яким класам, типам, групам класифікуються існуючі професії і які ставляться до них вимоги. Допомогти в отриманні достовірної інформації молодій людині можуть батьки, вихователі, а найбільше – психологи-профконсультанти. Вони проводять низку діагностичних заходів по вивченню особистості людини, котра обирає професію;

7) схильності. Схильності проявляються в улюблених заняттях, на які витрачається більша частина вільного часу. Це – інтереси, підкріплені певними здібностями.

Поділяючи наукову позицію Климова, ми вважаємо, що вихователь дошкільного навчального закладу, може впливати на підтримання інтересу дитини старшого дошкільного віку до тієї чи іншої професії.

Значну роль у виборі професії відіграє темперамент. Від нього залежить вплив на діяльність різних психічних станів, викликаних неприємною обстановкою, емоційними факторами. Люди холеричного темпераменту більше придатні для активної ризикованої діяльності, сангвініки – для організаторської, меланхоліки – для творчої діяльності в науці й мистецтві, флегматики – для планомірної, неквапливої й плідної діяльності. Далеко не останню позицію у професійному самовизначенні займають характер та самооцінка особистості.

У наукових дослідженнях відомих педагогів визначено, що складовою частиною трудового виховання є пропедевтика дошкільників – обґрунтована

система роботи з ознайомлення та долучення до праці дорослих, а також формування рис та якостей особистості дошкільників.

Одним із компонентів готовності дитини до трудової діяльності є привабливість праці. Цей своєрідний психологічний механізм формується під час усвідомлення дитиною того, що у процесі праці вона відкриває нове у собі, довкола себе, випробовує свої можливості на зовсім іншому рівні вимог, здатна досягти конкретного результату, який приносить радість їй і тим, хто вболіває за її успіхи.

Виховна ефективність ознайомлення з працею дорослих залежить від ефективності процесу спостереження, від того, на які аспекти праці дорослих спрямована увага дітей. Самі вони зацікавлюються передусім зовнішніми виявами процесу праці: послідовністю операцій, предметами, знаряддям праці тощо. Тому потрібно спрямовувати їх на те, як людина ставиться до роботи, як здійснюється взаємодопомога у колективній праці.

За визнанням психологів, педагогів, раціональною є така послідовність ознайомлення з працею дорослих:

- 1) накопичення фактів про процес праці, перетворення предмета праці, результати праці, створення уявлення про її значущість;
- 2) формування уявлень про людину праці, її ставлення до праці;
- 3) формування уявлень про колективний характер трудової діяльності.

Дітям старшого дошкільного віку вже доступне розуміння суспільної значущості праці дорослих, способів досягнення її результатів. Вони виявляють цікавість до праці поза межами дитячого садка. Під час спостереження за працею дорослих вихователю слід звертати увагу дітей на її організованість, узгодженість дій, відповідальність та ін. У цьому віці розширюються можливості для виховання трудових навичок і вмінь. Діти оволодівають навичками самообслуговування, самостійно виконують елементарні обов'язки. Приклад трудової діяльності дорослих впливає на них значно сильніше, ніж на дітей молодшого і середнього дошкільного віку.

Різноманітні особливості праці дорослих відкривають дітям художні твори різних жанрів (літератури, кіно, живопису тощо), завдяки яким вони пізнають не лише її зовнішні вияви, а й внутрішню суть, мотиваційну сферу, психологічні наслідки. Втім, використання педагогами художніх творів активізує емоційну сферу дітей, спонукає їх до співпереживання з тими, хто працює, за досягнення результату, переконує, що навіть у найскладніших умовах цілеспрямована і працьовита людина зможе досягти своєї мети. Пережиті емоції зумовлюють конкретизацію знань про сутність праці, вимоги, які вона пред'являє людині, і про те, як праця впливає на розвиток, суспільне визнання особистості. Усе це формує основи внутрішньої готовності дитини до самовідданої праці в майбутньому.

Старша дошкільна група – найважливіший етап у формуванні в дітей уявлень про працю дорослих та її значень в житті суспільства, у вихованні позитивного ставлення до трудової діяльності. В цій групі закріплюють знання дітей про працівників дитячого садка, будівництва, транспорту, розширюються уявлення про працю в промисловості, сільському господарстві в сфері культурно-побутового обслуговування населення.

Знання дітей про працю треба поступово розширювати і поглиблювати. Не можна за один раз давати велику кількість знань, бо тоді діти набувають уривчастих, поверхневих знань, які мало впливають на формування правильного ставлення до праці, на вироблення трудових навичок і вмінь. Кожного разу потрібно давати невелику кількість знань, доповнювати вже відоме новими знаннями і закріплювати раніше набуті. Тільки при поступовому розширенні знань про той чи інший вид праці можна виробити у дітей правильне уявлення про нього і потрібне ставлення.

Професія, яка відповідає інтересам і нахилам людини, викликає у неї задоволення. Особиста значущість професії підвищується, якщо вона престижна, має творчий характер, високо оцінюється матеріально.

Трудова свідомість особистості містить уявлення про ставлення до праці, участі у суспільно корисній праці, усвідомлення необхідності трудового самовдосконалення, систему знань, трудових умінь і навичок, зсування ролі праці [35, 57].

Трудове виховання – процес залучення дітей до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення [41, 32].

Це провідна ланка всієї системи виховання. Воно визначається багатьма факторами, а в дитячих садках здійснюється системою засобів, які охоплюють всі знання навчально-виховної роботи, а також зовнішньою діяльністю дошкільників, родинне суспільство.

Трудове виховання – виховання свідомого ставлення до праці через формування звички та навиків активної трудової діяльності [44, 64].

Завдання трудового виховання зумовлені потребами існування, самоутвердження і взаємодії людини в суспільстві та природному середовищі. Воно покликане забезпечити: психологічну готовність особистості до праці (бажання сумлінно та відповідально працювати, усвідомлення соціальної значущості праці як обов'язку і духовної споживи, бережливість щодо результатів праці та повага до людей праці, творче ставлення до трудової діяльності); підготовка до праці (наявність загальноосвітніх і політехнічних знань, загальних основ виробничої діяльності, вироблення умінь і навичок, необхідних для трудової діяльності).

Трудове виховання ґрунтується на принципах: єдності трудового виховання і загального розвитку особистості (морального, інтелектуального, естетичного, фізичного); виявлення і розвитку індивідуальності у праці; високої моральності праці, її суспільно корисної спрямованості; залучення дитини до різноманітних видів продуктивної праці; постійності, безперервності, посиленості праці; наявності елементів продуктивної

діяльності дорослих у дитячій праці; творчого характеру праці; єдності праці та багатогранності життя.

Трудова свідомість особистості містить уявлення про ставлення до праці, участі у суспільно корисній праці, усвідомлення необхідності трудового самовдосконалення, систему знань, трудових умінь і навичок, з'ясування ролі праці.

Досвід трудової діяльності означає систему загальних умінь і навичок, необхідних у повсякденному житті, праці, об'єктивного оцінювання результатів своєї праці та самооцінювання, умінь і навичок систематичної, організованої, посильної суспільно корисної праці, узагальнення набутого досвіду.

Активна трудова позиція зумовлюється системою трудових потреб, інтересів, переконань, ціннісних орієнтацій, уподобань.

Формування готовності до праці поділяють на етапи — своєрідні сходи трудового становлення особистості. У дошкільний період відбувається залучення дітей до побутової праці, догляду за тваринами і рослинами, виготовлення іграшок, ознайомлення з працею дорослих, формування переконань щодо необхідності праці, бережливого ставлення до її результатів. Результати теоретичних і експериментальних досліджень свідчать про важливість трудової діяльності в розвитку дітей старшого дошкільного віку. В даний час особливо актуальна проблема цілісного розвитку дитини як індивіда, особи, суб'єкта діяльності і індивідуальності, що дозволяє розглядати розвиток цілісно, як результат не одній (по критерію природне - соціальне), а трьох послідовних дихотомій (соціогенне - психогенне, зовнішнє - внутрішнє, ззовні зумовлене - зсередини обумовлене). Концепція цілісного розвитку дозволяє по-іншому поглянути на проблему розвитку особи дитини. Специфічні особливості психіки дітей старшого дошкільного віку ведуть до необхідності враховувати дані особливості при

навчанні і вихованні. В першу чергу це стосується використання різних видів трудової діяльності.

У трудовому навчанні діти одержують загальнотрудову (оволодіння знаннями, уміннями і навичками з планування, організації своєї праці), загальновиробничу (освоєння науково-технічного потенціалу основних галузей виробництва, організації праці, природи й навколишнього середовища), загально-технічну (оволодіння знаннями з урахуванням специфіки галузі) й спеціальну підготовку (передбачає формування початкових умінь і навичок праці).

Найважливішою умовою організації трудової діяльності дітей є планомірне, цілеспрямоване керівництво нею з боку вихователя. Від цього залежить чітка організація праці дітей, те, чи матиме праця виховний вплив.

1.2. Психолого-педагогічні дослідження проблеми ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями дорослих

Провідні представники педагогічної думки А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, В. К. Котирло, В. Й. Логінова, Я. З. Неверович Т. В. Введенська бачили в праці велику перетворюючу силу, яка забезпечує прогресивний розвиток як суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема. Праця дошкільника є умовою всебічного розвитку особистості, дієвим фактором його громадянського становлення, засобом підготовки до життя.

Дитяча праця у порівнянні з працею дорослих як зазначено у дослідженнях В. Й. Логінової має свої особливості. Вона не створює ні матеріальних, ні культурних цінностей. Винятком є праця дітей у природі, коли вирощуються квіти, овочі, ягоди, або ручна праця, в якій діти виготовляють різні іграшки з паперу, картону, дерева, граються ними, передають їх молодшим дітям. В основному ж (в самообслуговуванні, господарсько-побутовій праці) результат праці має лише виховний характер і в цьому полягає його педагогічна цінність. Особливість дитячої праці полягає

в її тісному взаємозв'язку з грою, який виявляється на всіх ступенях дошкільного дитинства. В грі діти відображають бачене в спостереженнях за працею дорослих, в трудові дії, навпаки, вносять елементи гри. Спираючись на гру, використовуючи взаємозв'язок між грою і працею, вихователь успішніше вирішує питання цілеспрямованого керівництва як дитячою працею, так і грою.

Психологічні дослідження В. К. Котирло підтверджують думку про те, що діяльність людини відіграє вирішальну роль у формуванні людської психіки. Саме в ній розкриваються і формуються психічні процеси і якості людини: розум, воля, почуття, увага, пам'ять, здібності, риси характеру.

Дослідники аналізують різні аспекти готовності старших дошкільників до праці, соціально-педагогічні передумови виникнення у дітей інтересу до праці дорослих, роль знань у формуванні у дітей перших професійних уподобань; простежують динаміку знань про суспільну значущість професійної діяльності дорослих, розкривають можливості формування у дітей старшого дошкільного віку системи знань про працю дорослих і виховання до неї шанобливого ставлення.

За твердженням науковців, таких як Г. М. Годіна, О. В. Запорожець, В. К. Котирло, В. Й. Логінова, Я. З. Неверович у старшому дошкільному віці спостерігається активізація соціального розвитку дитини, що супроводжується особливим статусом і швидким темпом розвитку процесів уяви і фантазії, які стають можливими в контексті цілісних змін пізнавальної сфери особистості.

С. Ф. Русова розкриваючи значення трудового виховання дітей в умовах дошкільного дитинства, посилається на особливості української нації, яка відзначається старанністю і потягом до праці. Дитяча праця, на думку С. Русової, є головною основою виховання і до неї треба залучати дітей з наймолодшого віку. Особливо підкреслює С. Русова значення ручної праці, яка повинна забезпечити активність дітей, свідоме прагнення їх до праці,

насолоду від отриманих результатів, створення позитивного настрою дітей під час праці, задоволення та ін. Праця дітей старшого дошкільного віку може носити ознаки соціального змісту, діти бачать наслідки своєї праці, її значення для інших, для добробуту сім'ї. Соціальне значення праці і в тому, «що вона найкраще регулює відносини окремої дитини до усього колективу з погляду засвоєння конкретних обов'язків й зміцнення почуття відповідальності.»

Погляди педагогів А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського на роль праці у всебічному розвитку дітей зумовлені потребами суспільства радянського періоду, в якому працювали ці діячі. В «Лекціях про виховання дітей» А.С. Макаренко визначає основні завдання трудового виховання дітей в сім'ї, підкреслюючи, що діти живуть не підготовкою до якогось майбутнього життя, а теперішнім життям. Він вчить батьків, як треба залучати дітей до праці з раннього дитинства: спочатку підказати, заохотити, а потім вести дитину до того, щоб вона сама бачила необхідність тієї чи іншої справи. Обов'язково треба викликати у дитини інтерес до роботи, але зловживати цим не можна, бо вирішальним моментом у трудовому зусиллі повинен бути не інтерес до тієї чи іншої праці, а усвідомлення її корисності, необхідності для людини, суспільства, в цілому [3, 6].

Видатний радянський педагог А. С. Макаренко з цього приводу писав: «Ми добре знаємо наскільки щасливіше живуть люди, які багато що вміють робити, в яких усе вдається, які не розгублюються ні при яких обставинах, які вміють володіти речами і командувати ними» [3, 3].

Як зауважував А. Макаренко, несвоєчасне відокремлення гри від праці було б справжнім насильством над дитиною і викликало б у неї відразу до трудового зусилля та ще сильніше прагнення до гри. Дитину слід поступово готувати до усвідомлення того, що її трудові доручення, якими б простими чи складними вони не були, є обов'язковими. Гра, хоч і створює можливості для підготовки до праці, але не замінює власне трудової діяльності

дошкільнят. Це особливо важливо стосовно дітей старшого дошкільного віку, яким властиві нестійкі мотиви поведінки, ігрове ставлення до праці і яких слід спрямовувати на те, щоб трудовий процес не перетворювався на ігровий. Водночас цілком доречно використання у грі старших дошкільників результатів їхньої праці (пошитого лялькового платтячка, змайстрованого човника та ін.).

В. О. Сухомлинський власним педагогічним досвідом довів, що праця дітей є найважливішим фактором їх виховання в громадянському дусі, формування в них моральності, залучення до колективного життя. «Трудове життя в роки дитинства – це одна з важливих умов формування гармонійної людини, – писав В. О. Сухомлинський. Треба виховувати в дітях почуття радості праці, без цього не можливе життя колективу»[90, 495]. Через стежку праці маленька людина виходить на широкий шлях громадянського життя. Говорячи про керівництво дитячою працею, В. О. Сухомлинський радить батькам і вихователям надавати дітям можливість трудової самодіяльності, але разом з тим спрямовувати її на виконання завдань в праці охоче і якісно. Важливо виховувати інтерес до праці, бажання брати участь у спільній праці. При цьому необхідно виховувати у дітей вміння розподіляти свою роботу, допомагати один одному, оцінювати свою працю і працю своїх товаришів.

Т. В. Введенська зазначає, що у трудовому вихованні дитини дошкільного віку велику роль відіграє сім'я, особистий приклад батьків, старших братів і сестер. Саме вони мають привчати дошкільника до праці, спонукати потребу працювати, вміти все робити [3, 3].

Питанням формування системних знань дітей про працю дорослих, цілісного розвитку дитини-дошкільника як суб'єкта трудової діяльності присвячено наукові дослідження В. Й. Логінової, М. В. Крулехт. В їх працях доведено, що в умовах науково-обґрунтованого трудового досвіду дошкільника, завдяки використанню сучасних педагогічних технологій, рівню кваліфікації педагогів, взаємодії дитячого садка і сім'ї забезпечується

активна позиція дошкільника в доступній трудовій діяльності. В дослідженнях М. В. Крулехт розкривається педагогічна технологія керівництва трудовими процесами, яка спрямована на навчання дошкільників трудовим діям, використання різнобічних засобів впливу на дітей в їх взаємозв'язку, організацію роботи по формуванню системних знань про працю дорослих і залученню дітей до самостійної трудової діяльності. [49, 35].

В. Й. Логінова у своїй праці «Професія дорослих» зазначає: «Необхідно перенести увагу дітей під нагляд праці дорослих з окремих дій, динамічність котрих притягує увагу на досягнення результату, що забезпечить постійну направленість уваги на результат. Про цілі трудового процесу дітям постійно нагадує малюнок предмета та ігрова ситуація. Фіксація уваги на проміжних результатах процесу праці і неможливість використовувати ще не готовий предмет дозволяє зробити зрозумілим процес досягнення результату тривалішим» [56, 32].

З. Н. Борисова робить наголос на тому, що: «правильно організована праця зміцнює здоров'я, фізичні сили дітей (в праці формуються м'язи, координуються рухи), вона сприяє розумовому розвитку (працюючи, діти пізнають якості та властивості предметів, явища навколишнього життя, роблять перші висновки), формують естетичне ставлення до оточуючого (діти помічають красу зробленого ними, прагнуть до естетики праці). Особливо велика роль праці в моральному вихованні. Саме в праці формуються такі риси людини, як відповідальність, взаємодопомога, організованість, дружельюбність та інші важливі моральні якості, розвивається загальне позитивне ставлення до навколишнього життя. Вдало виконана робота приносить їм почуття радості, задоволення, відчуття корисності своєї невеликої справи. Досягнення мети викликає бажання трудитися, надає впевненості діям дітей» [92, 9].

Також З. Н. Борисова вважає, що дітям 6-7 років можна подавати знання і про працю, яку вони безпосередньо не спостерігають. Так, міських дітей доцільно ознайомити з працею селян, розповісти про важливість цього виду праці для всього народу, а сільських – з працею у місті. Обсяг знань і уявлень дітей у цих вікових групах значно зростає, тому ускладнюються і виховні завдання. Під час спостереження за працею дорослих вихователь звертає увагу дітей на характер цієї праці, ставлення працюючих до своїх обов'язків, на дружні, колективні взаємовідносини, подає відомості про культуру праці – швидкість, акуратність, точність, уміле використання сучасної техніки. Він підкреслює суспільне значення кожного з видів праці і викликає у дітей повагу та любов до тих, хто працює.

Для реалізації програмних завдань з ознайомлення дітей з працею дорослих використовують різноманітні методи, а саме: спостереження за працею дорослих, екскурсії (вони можуть бути найрізноманітніші), бесіди, читання художніх творів, розгляд картин, розповіді вихователя, демонстрування діафільмів і кінофільмів, дидактичні спостереження, сюжетно-рольові ігри і звичайно участь дітей у праці дорослих. Кожен з цих методів має свою педагогічну цінність, доповнює один одного, тому використання всіх методів в їх взаємозв'язку, послідовному зростанні є необхідною умовою успішного навчально-виховного процесу. Основним серед цих методів є безпосереднє спостереження за працею дорослих. Поряд із спостереженням використовується також і екскурсії. Вони проводяться як у самому дитячому садочку (наприклад, екскурсія на кухню), так і за його межами (на будівельний майданчик до бібліотеки).

Можна також використати дидактичні ігри. Такі ігри, як «Кому що потрібно для роботи», «Відгадай що ми робимо» (показ трудових дій) дають можливість в емоційній формі уточнити й закріпити уявлення дітей про різні види праці.

Серед словесних методів ознайомлення дітей з працею дорослих значне місце посідає читання й переказування художніх творів (оповідання, вірші, казки).

Після спостережень та екскурсій доцільно провести розгляд відповідних картин та перегляд відео.

Ознайомлення дітей з працею дорослих може дати позитивний результат лише за тієї умови, якщо вихователь буде використовувати різноманітні методи і прийоми. Кожний метод і прийом повинен сприяти і набуттю знань про працю, і вихованню поваги до людей праці. Внаслідок проведеної роботи діти дошкільного віку навчаються цінувати й берегти речі, виготовлені руками людей.

Дослідження В. О. Павленчик спрямоване на вивчення процесу формування позитивних взаємовідносин дітей 6-го року життя в спільній трудовій діяльності і керування цим процесом. Автор приходять до висновку, що використання в педагогічному процесі суспільно значимої і спільної за організацією трудової діяльності створює об'єктивні умови для встановлення між дітьми співробітництва, взаємодопомоги, позитивних взаємин, в цілому. Умовою ефективності цього процесу є цілеспрямоване педагогічне керівництво, використання раціональних засобів організації дитячої праці, забезпечення умов її виховного впливу на розвиток дітей. Теоретичні положення даного дослідження одержали практичне впровадження, зокрема, в розділі “Праця” програми “Малятко” (1991 р.).

Т. І. Поніманська вважає, що трудова діяльність дітей і ознайомлення їх з працею дорослих виступають ефективним засобом у вихованні в дітей відповідальності і цілеспрямованості.

Також, Т. І. Поніманська вказує на необхідність формування гуманних почуттів у дітей в контексті морального виховання. Зокрема, науковець зазначає, що старші дошкільники здатні до таких вияв гуманності, як інтерес до життя іншої людини, співчуття їй, захист ображеного від кривдника,

справедливе і турботливе ставлення до оточуючих. При цьому вона робить акцент на необхідності виховання людяності, проявом якої є доброзичливість і турботливість. Також авторка підкреслює важливість включення дитини дошкільного віку у світ дорослих людей при формуванні гуманних почуттів. В цілому можна зробити висновок, що зміст гуманістичних цінностей для дітей старшого дошкільного віку становлять основи доброти, людяності, суспільної значущості праці, працьовитості та відповідальності, які в контексті особистісно – орієнтовного навчання і виховання складають педагогічну умову формування знань про сучасні професії [77, 82].

Г. В. Беленька, відмічає: «інформаційний бум кардинально вплинув на спосіб життя сучасних людей – як дорослих, так і дітей. Дуже багато часу діти проводять перед телевізорами і комп'ютерами – за рахунок таких традиційних дитячих видів діяльності, як ігрова, трудова та комунікативна. Рухливі ігри на свіжому повітрі поступово витісняються іншими – дидактичними (лото, конструктори, кросворди) та комп'ютерними, особливо у великих містах. Сучасні діти як правило, граються лише під наглядом дорослих, а отже керуються вказівками. Тому найчастіше під час прогулянки вони порпаються у пісочнику, гойдаються на гойдалках, або просто сидять поряд з батьками. Діагноз «гіподинамія» знайшов себе серед хвороб дітей дошкільного віку. А в сфері трудового виховання в практиці існує певний вакуум і основне завдання – «повернути працю в навчально – виховний процес, відвівши їй законне місце в розпорядку дня дошкільного навчального закладу та родини». При цьому варто об'єднати зусилля науки і практики дошкільного виховання й родини з її життєвими цінностями. На нашу думку, пріоритет серед зазначених чинників належить питанням теорії, що має визначити педагогічні умови формування знань про робітничі професії і, відповідно, узгодити взаємодію сім'ї і дошкільного навчального закладу з цією проблематики [86, 22].

Л. Пісоцька зазначає, що ознайомлення дітей із працею дорослих має відбуватися у контексті взаємодії дитини з навколишнім світом, розуміння нею суспільних явищ, норм поведінки, усвідомлення себе як необхідної частини світу. Тому, у дошкільників потрібно формувати «конкретні знання та уявлення про працю, навчати їх цінувати її, збудити в них інтерес до участі в праці». Коли діти усвідомлюють необхідну інформацію, і вона стане невід'ємною частиною їх духовного світу, вони зрозуміють суспільну значущість праці, її спрямованість на задоволення нагальних потреб людей [81,81].

Формування знань про професії передбачає використання вихователем різних методів і прийомів роботи: бесіди, спостереження, дидактичної гри, розгляд картини тощо.

Знання про сучасні професії старші дошкільники можуть отримувати із трьох основних джерел: в дошкільному навчальному закладі (ДНЗ), в родині (сім'ї та найближчі родичі), а також із засобів масової інформації, переважно телебачення, радіо та художня література для дітей.

Особливого значення надається дидактичним іграм, використання яких можливе як продовження виховної діяльності, оскільки це своєрідна ланка між виховної і самостійною ігровою діяльності дітей, а також сюжетно – рольова гра. Також при формуванні знань про сучасні професії необхідно враховувати особливості становлення інтересу до праці, що є наступною педагогічною умовою.

Досягнення результату праці діти сприймають як реалізацію цілі через трудовий процес, тобто встановлюють необхідний зв'язок між ціллю, результатом і процесом праці. Постановка цілей повинна відображати реальний результат. Така постановка цілі співпадає з мотивом праці, допомагає дітям зрозуміти справжню мету трудового процесу, зрозуміти його результативність. Конкретна постановка цілі праці направляє увагу дітей на відбір адекватних засобів трудового процесу, з одного боку, а з

іншого – дозволяє усвідомлювати контроль за якістю отриманого результату праці, включити в контроль й оцінку результату праці всієї групи, що в свою чергу закріплює у кожного знання про відповідний трудовий процес, його результати. Це легко досягається на заняттях ознайомлення з працею дорослих. Пізнавальна діяльність старших дошкільників мотивується потребою практичної діяльності (А. П. Усова, П. Г. Саморукова, А. К. Матвеева, В. Й. Логінова та ін.). Тому дітям потрібно показувати такі трудові процеси, у ході яких створюються необхідні предмети для гри чи для задоволення побутових потреб. Очікування значимого результату праці – предмета – виступає тут мотивом нагляду [57, 63].

До змісту педагогічного керівництва входить: постановка мети в трудовому завданні, залучення дітей до праці, прищеплення прагнення до неї, навчання засобів і прийомів роботи, контроль і оцінка. Важливо, щоб праця викликала радісні почуття, задоволення від її результатів, інтерес і прагнення до майбутньої роботи [42, 67].

У своїх дослідженнях З. Н. Борисова зазначає: «Завдання трудового виховання зумовлені потребами існування, самоутвердження і взаємодії людини в суспільстві та природному середовищі. Воно покликане забезпечити:

- психологічну готовність особистості до праці (бажання сумлінно та відповідально працювати, усвідомлення соціальної значущості праці як обов'язку і духовної потреби, бережливості щодо результатів праці та повага до трудової діяльності);
- підготовку до праці (наявність загальноосвітніх і політехнічних знань, основ виробничої діяльності, вироблення умінь і навичок, необхідних для трудової діяльності, підготовка до свідомого вибору професії)» [20, 43].

Науковцями були визначені принципи на яких ґрунтується трудове виховання:

- єдності трудового виховання і загального розвитку особистості (морального, інтелектуального, естетичного, фізичного);
- виявлення і розвиток індивідуальності в праці;
- високої моральності праці, її корисної спрямованості;
- залучення дитини до різноманітних видів продуктивної праці;
- постійності, безперервності, посильності праці;
- наявності елементів продуктивної діяльності дорослих у дитячій праці;
- творчого характеру праці;
- єдності праці та багатогранності життя.

На всіх етапах трудового виховання дітей необхідно формувати потребу в праці, творче ставлення до неї, залучати до реальних виробничих відносин і формувати розвинуте, зорієнтоване на особливості ринкового мислення, розвивати загальні (інтелектуальні, психофізіологічні, фізичні та ін.) і спеціальні (художні, технічні, математичні тощо) здібності, відроджувати національні традиції, народні промисли та ремесла, виховувати культуру особистості в усіх її проявах.

Отже, існує ряд психолого – педагогічних досліджень, в яких переконливо доведено необхідність ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з професіями дорослих та здійснення ранньої пропедевтики вибору професії.

1.3 Аналіз програмових вимог («Дитина», «Малюнок», «Я у світі») щодо формування уявлень про працю дорослих

Питання трудового виховання, вироблені в теоретичних працях експериментального характеру, знайшли своє впровадження і практичне застосування в програмних документах і в практиці роботи дошкільних закладів. Методичні рекомендації до програм спрямовують вихователів на планомірне використання праці як у повсякденному житті дітей, так і на заняттях, розкривали методи і прийоми керівництва працею дітей.

Сучасні варіативні програми виховання ("Малятко", "Дитина") відображають різні підходи авторів програм до місця трудового виховання в загальному педагогічному процесі дитячого садка, до його керівництва трудовими процесами, навіть до самого змісту трудового виховання.

Діючі варіативні програми виховання, зокрема програма "Малятко" (1991 р.) конкретно визначає зміст трудового виховання, ускладнюючи його від молодшого до старшого дошкільного віку. В цій програмі зазначено основні форми організації трудової діяльності дітей, що сприяють формуванню у дітей позитивного ставлення до різних видів праці.

В програмі "Дитина" (1993 р.) трудові завдання та методичні рекомендації сформульовані в розділах "Привчаємось працювати", але подані вони лише в порядку переліку програмних завдань.

Наприклад, проаналізуємо спочатку програму «Малятко». У ній зміст трудового виховання дошкільників визначається навчальною програмою для кожної групи.

Виділяють такі завдання трудового виховання в старшій групі [38, 271]:

- виховувати в дітей культуру праці: вміння ставити мету праці, планувати й організувати хід роботи (визначати, що і в якій послідовності робити, добирати потрібний матеріал та обладнання);
- уміння користуватись обладнанням, виконувати трудові дії в певній послідовності, використовувати раціональні прийоми роботи, додержуватись правил безпеки та особистої гігієни, економити матеріал, підтримувати порядок, здійснювати контроль за якістю проміжного та кінцевого результату, виявляти недоліки й усувати їх, прибирати робоче місце, приводити в порядок обладнання і класти його на місце;
- формувати суспільні мотиви праці: бажання зробити корисну справу для інших. Виховувати позитивне ставлення до праці (працювати охоче, старанно, не відволікаючись, творчо, досягати позитивного

результату, радіти успіхам); відповідальність, цілеспрямованість, організованість, самостійність, наполегливість, ініціативність; бережне ставлення до навколишніх речей; бажання і вміння взаємодіяти вдвох-учотирьох, встановлюючи взаємини співробітництва взаємодопомоги (справедливо розподіляти обов'язки, матеріал і обладнання, погоджувати дії в ході роботи, піклуватись про успіх загальної справи, об'єктивно й доброзичливо оцінювати поведінку і результати праці товаришів та свої власні); бажання та вміння виконувати функції організатора («бригадира») колективної роботи; уміння керувати роботою дитини (показувати і пояснювати їй певні дії); культуру спілкування з дорослими, ровесниками, малюками.

Зміст трудового виховання в старшій дошкільній групі у програмі «Малюк» визначено у таких поняттях [39, 267]:

- самообслуговування. Потрібно формувати звичку самостійно, у певній послідовності, потрібному темпі вдягатись, роздягатись, взуватись, роззуватись; правильно складати чи вішати на місце одяг та ставити взуття; доглядати одяг (чистити, сушити); вчити доглядати взуття (мити, чистити). Привчати дітей помічати й самостійно усувати неохайність у своєму зовнішньому вигляді, тактовно підказувати товаришеві про неполадки в його костюмі, взутті, допомагати усувати їх;

- господарсько-побутова праця. Привчати дітей помічати безладдя і своєчасно та самостійно підтримувати порядок у навколишній обстановці (після ігор, занять класти на місце іграшки, матеріали; після сну самостійно прибирати постіль). Удосконалювати вміння протирати різні предмети від пилу; мити іграшки; прати речі невеликого розміру — лялькову білизну та одяг, шкарпетки. Привчати ремонтувати книжки, іграшки; допомагати помічникові вихователя розкладати комплекти білизни та розвішувати рушники, вихователів — готувати та виносити на ділянку іграшки, інвентар для ігор, а після їх закінчення відносити його на місце. Залучати до

прикрашання приміщення до свята. Удосконалювати вміння виконувати обов'язки чергового по їдальні (у присутності дорослого самостійно сервірувати столи до сніданку, обіду, згідно з меню; після їжі кожна дитина має сама прибрати свій посуд). Продовжувати формувати вміння виконувати обов'язки чергових щодо підготовки до занять: розкладати на столах матеріали, підготовлені вихователем посібники. Привчати кожную дитину самостійно прибрати своє робоче місце. Залучати дітей допомагати дорослим у виготовленні печива, вареників з готового тіста. Привчати піклуватись про менших. Привчати прибрати майданчик: підмітати доріжки, перекопувати пісок у пісочниці, розчищати від снігу доріжки;

- художня праця. На вибір вихователя пропонується ряд варіантів роботи для дітей з різними матеріалами, залежно від місцевих умов, матеріальної бази дитячого садка, здібностей та нахилів дітей.

Результати навчально-виховної роботи:

- діти позитивно ставляться до трудових завдань: виявляють бажання працювати, старанність, ініціативу та відповідальність;
- самостійно та в певній послідовності вдягаються, роздягаються, взуваються, роззуваються, правильно розміщують одяг та взуття у відведених для цього місцях;
- виконують доручення з господарсько-побутової праці, обов'язки чергових по їдальні, підготовці до занять; у процесі художньої праці виготовляють прості вироби з різноманітних матеріалів — за зразками та власним задумом. При цьому ставлять мету праці, планують і організують хід роботи знайомого змісту; виявляють елементи творчості, правильно користуються обладнанням, контролюють результати роботи, усувають недоліки; уміють взаємодіяти вдвох-учотирьох, виконувати функції організатора, колективної роботи.

У програмі «Дитина» визначено такі завдання трудового виховання в старшій дошкільній групі [27, 190]:

- задовольняти пізнавальні потреби дітей у процесі праці;
- закріплювати вміння обмінюватись досвідом виконання практичних дій, ставити мету праці, планувати і організовувати гру-працю, використовувати обладнання за призначенням, застосовувати безпечні прийоми роботи, додержуватись правил особистої гігієни, бережно ставитись до іграшок, підтримувати порядок на робочому місці, контролювати якість результатів праці, естетично їх оформлювати;
- пробуджувати почуття гордості за власні успіхи та успіхи товаришів у праці, долати посильні труднощі, досягати кінцевих результатів праці, розподіляти обов'язки при виготовленні спільного виробу, погоджувати трудові дії, чергувати ролі бригадира і виконавця.

Зміст трудового виховання в старшій дошкільній групі у програмі «Дитина» визначено у таких поняттях [20, 192]:

- культура побуту. Вдосконалювати навички одягання і роздягання. Привчати користуватися робочим одягом: фартушками, наруківниками, косинками. Звертати увагу на художнє оздоблення робочого одягу, на його форму і колір, на символічні зображення емблем професій. Ознайомлювати із зображенням робочого одягу на таблицях, ілюстраціях журналів, дитячих книжок. Учити малювати і розповідати за темою «Професії мамі і тата». Удосконалювати навички користування ложечкою і щітками для взуття і одягу, носовичком, особистим гребінцем. Закріплювати інші санітарно-гігієнічні навички;
- спільно дбаємо про порядок. Виховувати звичку до охайності, до художнього оформлення приміщення букетиками квітів, самостійно виготовленими виробами. Вчити готуватися до занять, усувати непорядок у приміщенні після ігор, занять, обіду, самостійно прибирати ліжко після сну, протирати обладнання від пилу, доглядати кімнатні квіти, розкладати комплекти білизни, розвішувати рушники, протирати підлогу. Вчити чергувати по їдальні, сервірувати столи, прибирати посуд;

- на нашому майданчику. Виховувати звичку підтримувати порядок на майданчику. Закріплювати навички роботи дитячою лопаткою, граблями, розмічати грядки, доглядати дерева, квіти, розчищати доріжки від снігу. Заохочувати до художнього оформлення клумб, газонів.

Умови успішної педагогічної роботи за програмою:

- Дозвіл та заохочення до експериментування. Ознайомлення з безпечними та раціональними прийомами роботи.

- Наявність обладнання, матеріалів необхідних для праці.

- Здійснення трудових процесів цілісно (від постановки мети до прибирання робочого місця).

У родинному колі:

- Розповідати про професії батьків, їх зміст, значення. Разом з дітьми - прибирати в кімнаті, сервірувати стіл, прибирати та мити посуд, доглядати домашніх тварин, прати тощо.

- Звертати увагу на самостійність, якість праці.

- Майструвати разом з дітьми (з паперу, картону).

- Знайомити із способами використання побутової техніки під наглядом дорослих (міксер, пилосос, телевізор тощо).

- Допомогати дітям оволодіти правилами дотримання порядку.

Показники успішного розвитку дітей за програмою:

- Мають уявлення про різні професії дорослих, шанують та зберігають результати праці дорослих, інших дітей;

- використовують робочий одяг, обладнання за призначенням, володіють безпечними та економічними прийомами роботи;

- контролюють якість результатів праці;

- пишаються власними успіхами та успіхами товаришів у праці;

- погоджують свої трудові дії з діями інших дітей, уміло розподіляють обов'язки при виготовленні спільного виробу.

Аналізуючи програму «Я у світі», можемо відзначити, що середовище — це оточення, сукупність природних, предметних та соціальних умов, в яких малюк зростає, опановує науку життя, стає компетентною особистістю з притаманними їй особливостями.

У цього слова спільний корінь зі словом серед (посеред когось — чогось, поміж іншого). Воно вказує на зв'язок «Я» і того, що поруч зі мною, навколо, вище, нижче, попереду, позаду.. По суті, йдеться про простір, в якому перебуває, живе, діє, налагоджує стосунки, радіє і засмучується «Я». Про те, що йому небайдуже, що до нього має відношення, що на ньому позначається, так чи інакше впливає, зачіпає його інтереси. Отже, оперуючи поняттям «середовище», можна мати на увазі все, що оточує дошкільника, довкілля як цілісність. Це уточнення важливе, оскільки часто, говорячи про середовище, педагоги як синонім до цього поняття вживають поняття «предмети, речі, іграшки». Тобто, з одного боку, звужується обсяг, спрощується саме поняття «середовище», з другого — неправомірно перебільшується роль «предметно-ігрового середовища» в особистісному становленні дошкільника.

Оцінюючи середовище з точки зору його корисності для розвитку дошкільника, варто чітко усвідомлювати, на що спрямована його «розвивальність». Саме тому, створюючи розвивальне середовище, не слід випускати з поля зору найважливіші для особистісного зростання дошкільника параметри — світогляд дитини, її самосвідомість, переживання, прояви довільної поведінки, інтереси та потреби.

У процесі практичної діяльності в дитини формується внутрішня позиція щодо навколишнього, з'являється здатність усвідомлювати призначення, властивості різних предметів, власні дії та їх наслідки. Крім того, предметна діяльність розвиває потребу в реалізації творчих здібностей, культивує інтерес до надбань інших. Базовий компонент орієнтує: щоб дитина була готовою брати участь у суспільно значущій діяльності, вона має

усвідомлювати рукотворне походження навколишнього предметного світу, знати про існування різних професій, усвідомлювати елементарні вимоги до людини-трудівника, розуміти, що працелюбність є показником людської гідності та здатності вдосконалювати себе. Дуже важливо, щоб у дитини змалечку було сформовано уявлення про те, що кожна людина є не лише споживачем предметів, а й їх творцем. Важливо, щоб дитина зрозуміла: володіти елементарною культурою споживання продуктів праці інших людей важливо і потрібно, проте більше задоволення одержуєш від процесу створення власного продукту. Тому варто подбати про оптимальні для продуктивної діяльності дошкільника умови, що передбачає наявність упорядкованого робочого місця та бажання малюка діяти. Діти мають усвідомлювати: для успішної діяльності необхідно мати конкретну мету, керуватися нею у своїх діях, добирати адекватні прийоми роботи, відповідні технічні засоби, матеріали, дотримуватися правил безпечного користування ними. Дорослі мають заохочувати вигадку та фантазію дитини, бажання експериментувати, виявляти винахідливість.

Свідченням компетентності дошкільника є його орієнтація в критеріях досягнення високого результату, усвідомлення того, що показником продуктивності праці є якість та кількість зробленого, а також докладені до роботи зусилля. Свідченням особистісного розвитку дитини є оцінка результату як власного продукту праці так і результату праці інших людей. Компетентна дитина здатна вимогливо, критично і об'єктивно оцінити своє творіння та продукт праці інших. Вона співвідносить задум з показниками кінцевого результату, висловлює узагальнене судження про себе як виконавця, розуміє зв'язок між своєю старанністю та якістю і кількістю зробленого.

Отже, дошкільника можна вважати компетентним у субсфері «Предметний світ» за умови, що він володіє практичними вміннями і навичками у взаємодії з предметним світом, орієнтується у правилах

доцільної і безпечної поведінки, цінує зроблене руками людей, працює з інтересом, може назвати словом предмети і свої дії з ними, насолоджується добре зробленим, радіє гарному виробу, засмучується, коли виходить негарно, виявляє творчість, вигадку.

Висновки до Розділу 1

Проаналізувавши все вищевикладене та зважаючи на складність розглянутих понять, можна з впевненістю сказати, що у старшому дошкільному віці діти починають розуміти працю як потрібну і серйозну справу, а інтерес до трудового процесу поєднувати з інтересом до його результатів. Значно складнішими стають для них трудові завдання. Праця у цьому віці все більше відокремлюється від гри, а епізодичні трудові доручення набувають для них значущості постійних обов'язків. Перед вихователями відкриваються можливості для реалізації програмних завдань виховання позитивних взаємин (працювати дружно, узгоджено, допомагати один одному), формування працелюбства, самостійності, активності та ін.

Перше прилучення дітей старшого дошкільного віку до трудової діяльності відбувається у спільній із дорослими праці, у процесі якої вони опановують найпростіші трудові навички, що є передумовою переходу в недалекому майбутньому до самостійних форм організації трудової діяльності.

Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. Будь-які спроби уникнути продуктивної праці призводять до негараздів і для особистості, і для суспільства.

Основними формами організації праці дітей дошкільного віку в дитячому садку є трудові доручення, чергування, колективна праця.

У процесі фізичної праці в дошкільників розвивається мускулатура різних частин тіла, координація і точність рухів, зграбність, сила, витривалість. Праця сприяє їх розумовому розвитку. Діти, зайняті різними видами праці, кмітливіші, винахідливіші, вони стикаються з різними

матеріалами, дізнаються, про їх призначення, збагачують свій словниковий запас. Участь дітей у трудових процесах позитивно впливає на їх поведінку, дисциплінує.

Трудове виховання – це педагогічна діяльність, спрямована на формування в дошкільників готовності до праці в умовах ринку.

Воно передбачає:

1. Розвиток у дітей старшого дошкільного віку широкого діапазону індивідуальних і соціальних мотивів трудової діяльності (моральних, матеріальних, пізнавальних, естетичних та інших); мотивів результативного і процесуального плану діяльності.

2. Допомогу вихователя у визначенні дошкільником суб'єктивних цілей праці, що відповідають мотивам його діяльності і особистим можливостям.

3. Формування у дошкільників уміння враховувати умови праці, необхідні для успішного досягнення визначених цілей: зовнішні (особливості навколишнього середовища) і внутрішні (наявність знань, умінь, навичок, трудового досвіду, здібностей тощо).

4. Педагогічну підтримку у найповнішому прояві власного "Я" (самореалізації).

5. Спеціальне навчання самоконтролю, самооцінці і самокорекції власної трудової діяльності.

Отже, підводячи підсумки, можемо відзначити, що трудове виховання дітей старшого дошкільного віку має дві складові частини:

- ознайомлення з працею дорослих та з їх професіями;
- власне організація праці самих дітей.

Для нашого експериментального дослідження представляє науковий інтерес перша складова.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СУЧАСНІ ПРОФЕСІЇ ДОРΟΣЛИХ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1 Стан розвитку уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку

З метою виявлення стану знань дітей старшого дошкільного віку про сучасні професії дорослих нами був проведений констатувальний експеримент на базі Комунального закладу "Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 5 «Пізнайко» комбінованого типу Луцької міської ради" Волинської області у старшій дошкільній групі.

Провідними методами дослідження були:

- Спостереження за творчими іграми;
- бесіди з дітьми;
- інтерв'ювання дітей старшого дошкільного віку.

Визначаючи рівень сформованості уявлень дітей про професії дорослих, ми спиралися на показники В.Логінової, К.Ісаєвої, Л.Галкіної та інших. Були виділені такі рівні:

I. Високий рівень. Для дітей, які розуміють сутність професій, знають матеріали та речі, з якими працюють люди. діяльності.

II. Середній рівень. Цей рівень характеризується тим, що відповіді дітей правильні, але не достатньо повні уявлення про деякі професійні поняття. Дошкільники можуть систематизувати знання про об'єкти і явища професійного життя, уявляють потреби людини, але мають труднощі у диференціації понять, що мають певні ознаки. Частково використовують професійні уявлення в грі.

III. Низький рівень. Для дітей, відповіді яких віднесли до цього рівня, характерні неповні, помилкові уявлення про професії, дошкільники зазнають труднощів у характеристиці понять. У них відсутнє вміння знаходити

відмінності за ознаками істотними і неістотними. Діти не можуть використовувати професійні знання в ігровій діяльності.

Такий підхід дав можливість прогнозувати відтворення реальної ситуації щодо визначеного аспекту дослідження.

На початку нашого дослідження для визначення стану уявлень старших дошкільників про сучасні професії дорослих ми спостерігали за дидактичною грою «Сім'я», під час якої визначили, які професії знають діти, чи знають вони ким працюють їхні батьки, дідусі та бабусі (Додаток 1).

Після спостереження за грою, ми зробили висновок, що 80% дітей знають назву професії своїх батьків, інші 15% знають тільки деякі особливості професії своїх батьків, але плутаються у їх назві і лише 30% дошкільників, за якими ми спостерігали під час гри знає атрибути та засоби праці своїх, характерні для професій їхніх рідних.

Ми вважаємо, що також важливим у дослідженні даної проблеми є спостереження оскільки вони є важливим елементом роботи з старшими дошкільниками. Під час ознайомлення із станом даної проблеми в практиці дитячого садка ми спостерігали такі форми роботи: засідання джентльмен клубу на тему: "Всі професії важливі" та свято "Цікавий світ професій".

Однак лише спостереження було не достатньо, оскільки дітям важко усвідомити зв'язок праці дорослих із власною поведінкою. Тому ми залучали їх до трудового процесу, використовуючи посильні доручення й елементарне співробітництво. Так, під час ранкового прибирання ми доручили дітям принести в поливальниці води, протерти листя рослин у куточку природи. При цьому враховувались можливості для самостійної діяльності дитини, у процесі якої вона починає якомога точніше наслідувати працю дорослих. Слід зауважити, що досить велика кількість дітей залучилася до роботи (70%). Особливо дуже гарно виконували доручення дівчатка (Олександра, Марійка, Оленка, Марина та Віра). Таким чином діти розподілили між собою обов'язки: Оленка і Богдан протирали листя у куточку природи, Галинка і

Маринка принесли в поливальниці води, Іван та Олександра склали іграшки. Троє із дітей: Сергій, Максим та Ірина взагалі відмовилися брати участь у трудовому процесі.

У ході констатувального експерименту ми мали можливість поставити їм конкретні запитання про працю та професії дорослих.

У ході бесіди задавалися дітям питання на які вони відповідали:

1. Що означає слово професія?
2. Які ти знаєш професії?
3. Яка професія тобі подобається?
4. А чому тобі подобається ця професія?
5. Ким ти хочеш бути?
6. А чому ти обрав(ла) цю професію?

Відповіді усного опитування дітей заносимо у таблицю 1

Таблиця 1

**Характеристика усних відповідей дітей старшого дошкільного віку
про професії дорослих**

Ім'я	Що означає слово професія?	Які ти знаєш професії?	Яка професія тобі подобається?	А чому тобі подобається ця професія?	Ким ти хочеш бути?	А чому ти обрав(ла) цю професію?
Андрій	Робота, завод	Токар, водій, лікар	Татова – токар	Моя	Токарем	Бо я хочу бути як тато
Богдан	Гроші	Водій тролейбуса, кондуктор	Татова – водій	Татова	Водієм	Люблю кататися на автобусі
Віра	Вирощувати квіти	Лікар, квіткар, садівник	Мамина – квіткар	Квіткар	Садівницею	Хочу бути схожою на маму
Галина	Лікувати	Лікар, медсестра, няня, водій	Лікар-стоматолог, як мама	Мамина	Стоматологом	Бо мені подобається мамина робота

Олександра	Навчати, гратися	Вчитель, лікар, комп'ютерщик, слюсар	Комп'ютерщик як тато	Гратися на комп'ютері	Вчителем	Хочу вчити дітей
Ілля	Працювати	Дальнобійник, вихователь, секретар	Дальнобійник	Подобається їздити на великій машині	Водієм	Бо я люблю свого тата
Оленка	Ходити на роботу	Перукар, вчитель, лікар, співачка	Перукар	Бо мама працює перукарем	Танцюристкою	Я дуже люблю танцювати
Маринка	Рахувати гроші	Бухгалтер, вчитель, дизайнер	Дизайнер	Мені подобається красивий одяг	Дизайнером	Я хочу шити красивий одяг
Катерина	Працювати	Фотограф, няня, водій, балерина	Фотограф	Я люблю, коли мене фотографують	Артисткою	Хочу бути відомою
Вадим	Захищати людей	Охоронець, продавець, міліціонер	Міліціонер	Бо в мене тато міліціонер	Міліціонером	Бо добре ловити бандитів
Максим	Вчитися, ходити заробляти гроші	Машиніст, художник, вчитель, лікар	Лікар	Я хочу лікувати хворих людей	Машиністом	Я люблю їздити на поїзді
Юля	Гратися	Вчитель, фотограф, няня, вихователь, лікар, артист	Вчитель	Бо це мамина професія	Художником	Мені подобаються малювати
Дмитрик	Їздити на машині	Далекобійник, Художник, інженер, лікар	Далекобійник	Бо тато працює далекобійником	Водієм грузової машини	Хочу бути як тато
Марійка	Коли люди всі йдуть на роботу	Дизайнер, балерина, артист, танцюрист, вчитель	Балерина	Бо вони дуже гарно танцюють	Балериною	Балерини дуже гарні
Мар'яна	Працювати та отримувати гроші	Бухгалтер, співачка, лікар, няня	Співачка	Я люблю співати	Співачкою	Я люблю співати

Микита	Заробляти гроші	Інженер, міліціонер, вчитель	Міліціонер	Бо це дуже гарна професія і мій тато на ній працює	Водієм	Бо не люблю пішки ходити
Оксана	Учитися	Вчитель, вихователь, продавець,	Вихователь	Бо мама працює вихователем	Продавцем	Бо я ніколи не гралася в цю гру
Світлана	Лікувати людей	Танцюрист, артист, вчитель	Співачка	Бо мені подобається як співають наші артисти	Артисткою	Бо я люблю співати
Віталій	Те чим займаються люди на роботі	Офіціант, водій, міліціонер, вчитель, лікар, няня	Офіціант	Бо мені подобається ця професія	Офіціантом	Бо мені подобається ця професія
Данило	Працювати	Стоматолог, музикант, офіціант	Лікар	Бо це татова робота	Лікарем	Бо лікарі лікують хворих людей

Таким чином ми з'ясували, що діти не розуміють поняття «професія», але добре знають такі професії як: лікар, вчитель та вихователь; при виборі своєї майбутньої професії орієнтуються на батьків. Це пояснюється психологічними особливостями дітей.

Ми виявили, що діти зацікавлюються передусім зовнішніми виявами процесу праці: послідовністю операцій, предметами, знаряддям праці тощо.

Тому ми підводили дітей до усвідомлення того, якою є людина-трудівник, для чого вона працює, як ставиться до своїх трудових обов'язків. Тобто одночасно зі знаннями про особливості праці діти отримали уявлення про ставлення до неї, про моральні якості тих, хто працює.

Для того, щоб визначити рівень сформованості дошкільників, з'ясувати відсоткове співвідношення між обізнаністю дітей, її вплив на зміст навчального програмного матеріалу ми розробили і застосували

інтерв'ювання, враховуючи при цьому основні вимоги до матеріалу, що підбирається, його особистісне значення для дитини.

Потім, щоб виявити ставлення старших дошкільників до професій та з'ясувати рівень їх знань нами було проведено інтерв'ювання.

Інтерв'ю включало наступні запитання:

1. Ким ти хочеш бути?
2. Хто тобі про цю професію розповідав?
3. Про які професії ти хотів би дізнатися?

4. Ми використали наочність для ознайомлення дітей з професією та відповідними до неї знаряддями праці.

Лопата, садові граблі, вила, сапа, лійка, розпушувач землі, граблі для розрівнювання ґрунту.

Тарілка, каструля, сковорідка, ніж, столовий набір, фартух, ковпак на голову.

Фарби, пензлик, вода, мольберт, портрет, пейзаж, натюрморт.

5. Ми запропонували дітям серію розрізних дидактичних картинок для встановлення відповідності між назвою професії та виконуваною роботою.

Продавець

Навчає учнів

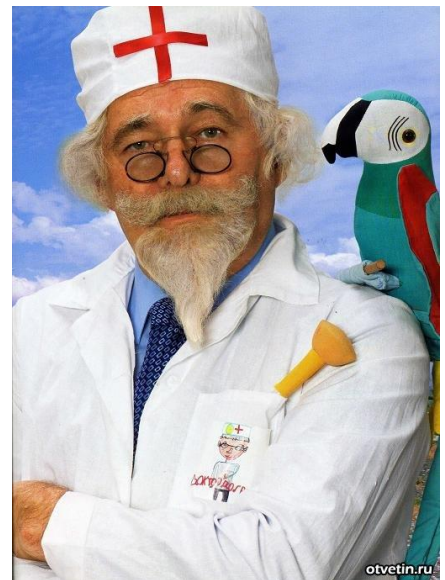
Бібліотекар

Продає страви відвідувачам кафе

учитель

лікує хворих людей

офіціант

Продає товари покупцям

лікар

Видає книги читачам

6. Одяг фахівців яких професій зображено на малюнку? (кравця, сантехніка, футболіста, двірника, аптекаря, заправника машин).

7. Спробуй відгадати назву професії людини зображеної на малюнку.

Інженер, фермер, модельєр одягу, архітектор, лаборант.

Якими знаряддями праці вона користується?

8. Відгадай професію за описом.

Людина цієї професії добре знає та розуміє дітей, навчає їх правильно розмовляти, читати, лічити, як правильно поводити себе у громадських місцях, за столом, на ігровому майданчику. Готує дітей до навчання в школі.

9. З'єднай стрілками види техніки, їх призначення та професії, що пов'язані з ними.

Таблиця 3

 <p>Пасажирський транспорт</p>	 <p>Поїзд</p>
 <p>Будівельна техніка</p>	 <p>Корабель</p>

Сільськогосподарська техніка

Трактор

Пілот

Верстат

Тракторист

Електродуховка

Токар

М'ясорубка

Капітан

Екскаватор

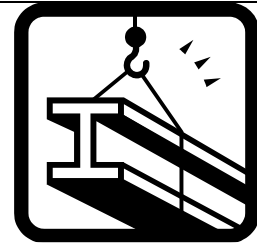
Кухар

Швейна машина

Машиніст

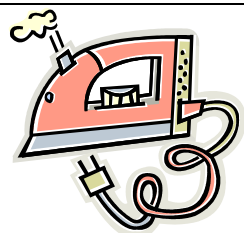
Підйомний кран

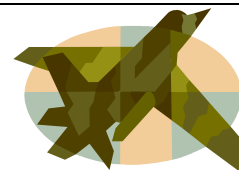
Комбайнер

Комбайн

Побутова техніка

Літак

 <p data-bbox="397 376 743 412">Технологічна техніка</p>	 <p data-bbox="1155 405 1267 441">Тостер</p>
---	---

10. Представникам яких професій належать:

швейна машинка, автобус, верстат, відбійний молоток?

11. Опиши професію скульптора.

12. Що ти знаєш про професії артиста та балерини? Що об'єднує ці професії?

13. Чи знаєш ти чим займаються люди таких професій: музикант, скульптор, майстер художнього розпису, балерина, поет, актор.

Діти із задоволенням відповідали на запитання та виконували поставлені перед ними завдання. Особливу активність проявили: Андрій, Богдан, Микола, Олександра та Оксана; деякі з дошкільників взагалі не справились із завданням, плуталися між професіями, неправильно відповідали на запитання: Ілля, Маринка, Марійка та Катерина.

Як засвідчили результати опитування дітей старшого дошкільного віку, більшість опитаних дівчат (70%) хочуть бути співачками, танцюристами, меншість віддає перевагу таким професіям, як балерина, художник, вчитель (30%). Серед хлопців більшість відповіла, що мріє про професію далекобійника, мільйонера, офіціанта (75%), менша частина віддала перевагу професіям музиканта, лікаря, художника (25). Більше дізнатися хочуть діти про такі професії, як танцюрист, художник, шофер, мільйонер, стюардеса, банкір, пожежник, лікар. Троє із опитаних дошкільників не хочуть дізнатися ні про яку професію.

Результати також показали, що основним джерелом отримання знань про професії для опитаних дошкільників є батьки — 42%, та перегляд

кінофільмів та мультфільмів — 33%, 9% дітей зазначили, що потрібну інформацію отримали із художньої літератури, решта не вказали з якого інформаційного джерела дізналися про цю професію. На питання «Які книжечки ти прочитав, щоб дізнатися про цю професію?» 7 із 20 дошкільників відповіли, що це книга «Лікар Айболит», інші 13 не зазначили жодної. Це свідчить про недостатнє використання вихователями художніх творів, як джерела отримання уявлень про професії та недостатню наявність доступної для дітей художньої літератури необхідного змісту.

Таблиця 4

Рівень знань дітей старшого дошкільного віку про сучасні професії дорослих

Всього дітей	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
20	20%	32%	48%

Дані таблиці вказують на те, що високий рівень мають 20% дітей, середній – відповідно 32% і низький – 48%. Як бачимо, вище подані результати вказують на те, що переважають діти з середнім та низьким рівнем обізнаності, а з високим – лише незначна їх частина.

Результати інтерв'ювання дозволили нам, спираючись на виявлені інтереси дітей та фактори, що впливали на їх формування, розробити систему методів для навчально-виховної роботи у експериментальній групі, яка опираючись на визначені педагогічні умови забезпечить ефективність виховної орієнтації дітей.

Нами було опитано 2 вихователів старших дошкільних груп дитячого садка «Сонечко», щодо використання ними у виховній практиці матеріалу про професії дорослих. З матеріалів інтерв'ювання впливає наступне: 1 з опитаних вихователів стверджує про доцільність використання цього матеріалу і вважає, що оптимально використовують його, значно розвиваючи при цьому пізнавальні інтереси дітей; останній не вважає пріоритетним

використання даного матеріалу як засобу розвитку особистості дошкільників та інтересів, тому використовують його у своїй виховній практиці лише тоді, коли це передбачено програмою та відповідає темі чи матеріалу навчальної програми.

Крім того нам вдалося з'ясувати причини, що ускладнюють та гальмують процес виховання старших дошкільників. Серед них: поверхнева обізнаність самих вихователів з виховним матеріалом; недодержання основних програмних вимог щодо поєднання виховного матеріалу із загальнонавчальним, відсутність та недостатня кількість цієї інформації погано орієнтує вихователя на коло професій з якими потрібно ознайомити дітей, відсутність системності та структурності під час подання нового матеріалу.

Результати проведеного констатувального експерименту дозволили зробити наступні висновки:

- старші дошкільники не достатньо обізнані з матеріалом про професії дорослих, що сповільнює та дещо ускладнює ефективне засвоєння основного програмного матеріалу;
- високий рівень засвоєння матеріалу визначається не лише його поєднанням з виховним, а й врахуванням розвитку пізнавальної сфери старшого дошкільника;
- вихователі не враховують основні умови використання матеріалу на заняттях, недостатньо володіють методикою роботи.

2.2 Педагогічні умови формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку

З метою розширення уявлень про професії дорослих ми провели формувальний експеримент з дітьми старшого віку Комунального закладу "Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 5 «Пізнайко» комбінованого типу Луцької міської ради" Волинської області у старшій дошкільній групі.

Експериментальне дослідження базувалось на дотриманні основних педагогічних умов використання виховного матеріалу у навчально-виховному процесі дітей старшого дошкільного віку.

Завданнями формувального експерименту було:

1. розробити систему роботи з формування уявлень про сучасні професії дорослих;
2. перевірити ефективність педагогічних умов, що впливають на реалізацію системи роботи;
3. розширити та поглибити уявлення дітей про сучасні професії дорослих.

Для реалізації завдань передбачених експериментальною роботою ми пропонуємо систему роботи з формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку.

Система роботи включала наступні методи та форми організації:

- розповідь вихователя про світ професій;
- бесіда про сучасні професії дорослих;
- творчі ігри;
- екскурсії до медичного кабінету в ЗДО та до магазину;
- свято «Давні ремесла нашого народу», родинне свято «Праця наших батьків»;
- конкурси «Найкращий за професією», «Всі професії важливі, вибирай на смак»;
- зустрічі із ковалем Захаром В. О., вишивальницею Бабій К. М.;
- КВК «Землю красить сонце, а людину праця».

Зазначимо, що під час проведення системи виховних заходів, для відстеження динаміки розвитку та зміни інтересів до певних професій, формування важливих якостей особистості дошкільника, доцільно завести картку на кожного дошкільника (Додаток 2).

Для ознайомлення дітей з працею дорослих ми використали найрізноманітніші методи, а саме: спостереження за працею дорослих, екскурсії, бесіди, читання художніх творів, розгляд картин, демонстрування відео, дидактичні спостереження, сюжетно – рольові ігри і звичайно участь дітей у праці дорослих.

Модель формувального експерименту розглядалася нами як покрокове проникнення у світ професій дорослих.

На першому етапі ознайомлення дітей зі світом професій ми використали цикли розповіді вихователя про роботу співробітників дитячого садка. Дошкільники уважно слухали про особливості професій вихователя, няні, кухара, психолога та лікаря.

Наприклад: няня прибирає ігрову кімнату, піклується про всіх дітей; повар готує смачні страви, знає про смак дітей лікар та медична сестра турбується про здоров'я дітей, дбає про їх гарний настрій, двірник замітає подвір'я, щоб було чисто та затишно. Розповідаємо про взаємозалежність праці вихователя та няні, няні та кухаря, вихователя та музичного керівника. Вихователь виховує дітей, готує їх до майбутнього. Діти повинні уявляти, наскільки складна і різноманітна праця вихователя: вона їх навчає, дбає про їхнє здоров'я, гуляє з ними, дбає про те, щоб вони росли дружними і веселими. Доповнює, що діти повинні шанувати і поважати працівників дитячого садка і допомагати їм по роботі: поливати квіти, ремонт іграшок та книг, розставляти посуд, витирати пил тощо.

Наступна розповідь вихователя була про інші професії дорослих, з якими діти стикаються кожного дня.

Діти сідають на стільці і уважно слухають розповіді про працю дорослих.

Наприклад: автомобілем керує водій. Він заводить машину, веде її, під час руху стежить за світлофором: перед червоним світлом зупиняється, коли

зелене – їде. Пішоходи переходять вулицю у зазначеному місці, якщо горить зелене світло.

Закріплюються знання дітей про те, що транспорт – важлива галузь. Його призначення – перевозити людей і пасажирів. Обслуговує транспорт велика кількість працівників різних професій. Ознайомлюючи дітей з роботою працівників транспорту, розказуємо, що існують різні види транспорту: залізничний, автомобільний, повітряний, водний. Уточнюються знання про міський транспорт – автобуси, трамваї, тролейбуси, легкові автомобілі. Обслуговування автобусів здійснюється працівниками автопарку, диспетчера, механіком, прибиральницею. Продовжуючи ознайомлювати дітей із залізничним транспортом, розказуємо, що пасажирів супроводжує провідник, а вантажні поїзди обслуговують: диспетчер, складач поїздів, стрілочник, механік, оглядач вагонів, черговий по станції. Поїзд веде машиніст. Поїзд їде по рейках. Він складається з електровоза і багатьох вагонів. У вагонах перевозять пасажирів і різні вантажі. Отже, поїзди бувають пасажирські і вантажні. На повітряному транспорті працюють пілот, радист, штурман, механік, бортпровідник. Дітей також ознайомлюємо з професіями водія міського транспорту, міліціонера-регулювальника, машиніста електровоза, пілота, капітанів, матросів.

Після вихователя діти розповідають які види транспорту вони вже знають і на якому транспорті вони каталися. Оленка відповіла, що вона їздила на автобусі, електричці, катері та на потязі; Богдан катався на трамваї, метро, маршрутці, потягом та пароплавом; Віра відповіла, що їздила на тільки міським транспортом, а Олександра відповіла, що каталася всіма видами транспорту, і навіть, повітряним.

Знайомимо дітей зі школою: учні навчаються в класних кімнатах, крім класів у школі є бібліотека, спортивний зал, їдальня, мед кабінет, приміщення. Навчають дітей вчителі. Особливо цікаво діти слухали цю розповідь, адже всі вони цього року йдуть до першого класу .

Поряд з такими професіями знайомимо дошкільників з сільськогосподарською працею. Уявлення про те, що хліб добувається наполегливою працею багатьох трудівників, діти повинні мати вже змалку. Діти мають знати, що вони орють поле, сіють зерно, доглядають посіви, а потім збирають урожай. Що на полі працюють сільські трударі – хлібороби і всі люди шанують їхню працю. Землероби обробляють землю, сіють і вирощують хліб, овочі і інші рослини. Тваринники розводять свійських тварин та доглядають їх. Працю людей полегшують різноманітні машини: трактори, комбайни, сінокосарки. Знайомлячи дітей з професією хлібороба, ми проводимо екскурсію в хлібний магазин і розповідаємо, звідки він узявся. Далі ми розповідаємо старшим дошкільникам про роботу колгоспників, які створюють машини, виготовляють меблі, шиють одяг, працівників деяких установ культурно-побутового обслуговування населення (ательє, пошти, лікарні, бібліотеки).

Під час наступної і розповіді ми розширили знання дітей про будівельні професії. Ознайомлення з працею будівельника ми розпочали з прогулянки біля дошкільного закладу. Розглядаючи будівлю дитячого садка, ми пояснили, що це збудували будівельники. Розповіли, що будинок не може збудувати одна людина, його будує багато людей: одні зводять стіни, другі роблять вікна, треті двері, а ще інші дах. Пояснили, що всі будівельники подбали про те, щоб дітям було тут затишно, тепло, зручно. Ми виявили, що у старшому дошкільному віці діти починають розуміти працю як потрібну і серйозну справу, а інтерес до трудового процесу поєднувати з інтересом до його результатів. Значно складнішими стають для них трудові завдання. Праця у цьому віці все більше відокремлюється від гри, а епізодичні трудові доручення набувають для них значущості постійних обов'язків. Починають відкриватися можливості для реалізації програмних завдань виховання позитивних взаємин (працювати дружно, узгоджено, допомагати один одному), формування працелюбства, самостійності, активності та ін. На

проведеному занятті ми ознайомили старших дошкільників з моральними цінностями: вчили як потрібно правильно поводитися, спрямовували їхню творчу активність, розвивали інтереси до різних видів діяльності, які у цей період набувають значного розвитку, виховували психологічну готовність до навчання у школі, розвивали навички вільного спілкування.

Ми виявили, що загальні вікові особливості розвитку по-різному реалізуються в кожній дитини.

Різноманітні особливості праці дорослих відкривають дітям художні твори різних жанрів (літератури, кіно, ілюстрації тощо), завдяки яким вони пізнають не лише її зовнішні вияви, а й внутрішню суть, мотиваційну сферу, психологічні наслідки. Втім, використання художніх творів активізує емоційну сферу дітей, спонукає їх до співпереживання з тими, хто працює, за досягнення результату, переконує, що навіть у найскладніших умовах цілеспрямована і працьовита людина зможе досягти своєї мети. Пережиті емоції зумовлюють конкретизацію знань про сутність праці, вимоги, які вона пред'являє людині, і про те, як праця впливає на розвиток, суспільне визнання особистості. Усе це формує основи внутрішньої готовності дитини до самовідданої праці в майбутньому (Додаток 3).

Також при ознайомленні дітей з професіями ми використовували вірші про професії, приказки, загадки — це активізує дітей, впливає на їх емоції, відчуття, зосереджує їх увагу та пробуджує пізнавальні інтереси, поєднує виховний матеріал із життям.

Не менш важливе місце в розробленій системі виховних методів посідало читання художньої літератури. Для старших дошкільників організовувалася пошукова робота із підготовки в дошкільній бібліотеці книжок про працю, діяльність представників різних професій. Нами були запропоновані дошкільникам дитячі книжечки в яких були розміщені такі вірші про професії, як "Фермер", "Квітникарка", "Кран журавлик", "Лікар",

"В'язальниця", "Як багато професій є різних", "Диригент", "Кожен знає своє діло", "Він такий же як і ми", "Ми будемо будинок" і т.д. (Додаток 4).

Ми поступово розширювали і поглиблювали знання дітей про професії дорослих. Адже не можна за один раз давати велику кількість матеріалу, бо тоді діти набувають уривчастих, поверхневих знань, які мало впливають на формування правильного ставлення до праці, на вироблення трудових навичок і вмінь. Кожного разу ми давали невелику кількість матеріалу, доповнювали вже відомий новими знаннями і закріплювали раніше набуті.

Нововведенням в нашому дослідженні було те, що ми враховуючи результати констатувального експерименту, а саме: на високому і середньому рівні у нас знаходиться майже 50% дітей, ми структурували тематичну розповідь вихователя про сучасні професії дорослих за методикою Є. О. Климова, адаптували її до вікових особливостей дітей за допомогою художньої літератури, ілюстрацій, презентацій тощо (Додаток 5).

Але більш детальніше ми зосередилися на таких класифікаціях як: «людина – людина», «людина – техніка», «людина – природа».

При опрацюванні теми "Світ професій «людина-людина». «Виготовлення вітальної листівки»" діти ознайомилися із професіями, що належать до групи «людина-людина», з призначенням та технологією виготовлення вітальної листівки.

Досить цікавою була інформація вихователя про такі професії, як психолог, бібліотекар, педагог. Назви інших професій (лікар, офіцер, юрист, кухар), що належать до цієї групи вихователь лише перерахував не з'ясувавши, що знають діти про ці професії. Були завдання та запитання, які сприяли узагальненню та систематизації виховного матеріалу, враховувалися особливості сприймання старших дошкільників навчального матеріалу. Бесіда та використання наочних матеріалів, під час пояснення нового матеріалу, були досить доречними; вони активізували та зробили цікавим процес сприймання матеріалу про професії дорослих.

Пригадай до якої групи професій належить кожна з них "людина - природа", "людина-людина", "людина - знакова система", "людина - техніка", "людина - художні образ".

Назви професій: учитель, садівник, касир, співак, водій.

Проілюструємо це на конкретних прикладах теми: "Культура зовнішності людини. Виготовлення фартушка.", "Світ професій «людина - техніка». Виготовлення сюжетної аплікації «Моя майбутня професія»", "Світ професій «людина - знакова система». Виготовлення моделі комп'ютера."

Тема: " Культура зовнішності людини. Виготовлення фартушка."

Під час опрацювання цієї теми дошкільники розширили уявлення про професії швачки, дізналися про інші професії швейної промисловості. Перед вивченням нового матеріалу дітьми, для актуалізації уваги всієї групи, була розіграна коротка сценка «Власними руками». Це завдання дуже сподобалось дівчаткам (Оленці, Марині та Галині), адже вони допомагають своїм матерям у господарстві і чудово розуміють призначення фартушка. На етапі вивчення нового матеріалу кількома дітьми для всієї групи була проведена презентація професії швачки, яка містила текстову та ілюстративну інформацію, підготовлена з нашою допомогою. Після цього була проведена гра «Відгадай» для виявлення інших професій задіяних у процесі шиття, засобів, предметів їх праці та роз'яснююча бесіда з елементами розповіді. Наступним елементом заняття було читання віршованого літературного твору та його обговорення з використанням наочних матеріалів. Перед його прослуховуванням ми задали дітям запитання «Чи знаєте ви, який шлях проходить звичайний одяг до того часу, як ми починаємо його носити? Щоб дізнатися про це послухайте вірш «Народився в полі»». Після пояснення нового матеріалу та технології виготовлення виробу був проведений конкурс на кращу швачку. Під час роботи дітям, для піднесення працездатності пропонувалося прослухати пісню "Ми шием, шием, шием...". Після

самостійної роботи дітей відбулася підготовка виробів до виставки " Театр моди". В кінці заняття були підведені підсумки виконаної роботи.

Таке різноманіття методів навчально–виховної роботи допомагає дошкільникам краще пізнати професію, сформувані зацікавленість працею людей, бажання працювати. Вдало застосований виховний матеріал на такому занятті сприятиме розвитку сприймання, спостережливості, свідомого запам'ятування, пригадування та відтворення матеріалу, творчої уяви, самоконтролю, емоційно – чуттєвої сфери, зокрема розвитку таких почуттів як естетичні, моральні та інтелектуальні.

Опрацьовуючи тему "Технічні конструкції. Виготовлення моделі парашута." Дошкільники дізналися багато про машинобудування нашої країни, ознайомилися з літаючими технічними конструкціями, їх видами. Деяка інформація була надто детальною, але не розкривала змісту матеріалу. Не було завдань та ігор, матеріалів художньої літератури, які значно вплинули б на емоційне сприйняття інформації, систематизацію отриманих знань. Використовувалася не достатньо та не послідовно розміщена на дошці наочність змісту, що більше ніж відповідала темі заняття.

Цікавим було опрацювання теми "Умовні знаки передачі інформації". Виготовлення гри «Рухомі ноти». Дошкільники розширили свої знання про умовні знаки передачі інформації, про професії музичного спрямування, ознайомилися із історією виникнення нотного стану. Вивчення нового матеріалу вихователь розпочала із розповіді легенди про отримання Україною від Бога такого дару як пісня, що значно підвищило інтерес дошкільників до теми заняття, зворушило навчальну активність. Після ознайомлення дітей із професіями музиканта та окремими її різновидами, композитора, співака вихователь намагалась зосередити увагу дітей на тому, що їм сподобалось, а що ні в цих професіях. Доцільним було б звернути увагу дітей на професійні якості особистості, яких вимагають ці професії від

людини. Можна було б використати на етапі закріплення гри «Кому належить?», із застосуванням зображень інструментів, знарядь цих професій.

Слід відзначити, що ці форми роботи були перенасиченими назвами професій, різноманітною інформацією про них. Під час спостереження цих програм відчувався різкий поділ на «престижні» та «непрестижні» професії. Але зауважимо, що загалом вони сприяли розвиткові трудової активності старших дошкільників, вихованню поваги до праці людей, емоційному та почуттєвому задоволенню від побаченого. Організаторам вдалося донести до свідомості дітей те, що добробут нашої країни і всіх громадян буде примножуватися працею. Була досягнута основна мета цих заходів: розширити та закріпити знання дошкільників про важливі професії, трудові дії та знаряддя праці.

Тема: "Світ професій «людина - техніка». На початку заняття ми провели гру "Так-Ні", для перевірки вивченого матеріалу на попередньому занятті. Вивчення нового матеріалу відбувається за допомогою розповіді з елементами бесіди з метою формування уявлень про технічні засоби праці представників професій, що належать до групи «людина - техніка». Протягом всього етапу вивчення нового матеріалу ми використовуємо різноманітну наочність, що забезпечує ефективне засвоєння виховного матеріалу. Ознайомлення із кожними представниками професій даної групи ми починаємо з віршів та загадок. Для ознайомлення із професіями столяра, коваля, слюсаря ми використали такі вірші та загадки.

За допомогою картинок розмічених на дошці демонстрували, як виглядає робочий одяг представників цих професій, з якими технічними засобами пов'язана їх праця. На етапі закріплення перед дітьми було поставлене завдання — скласти кросворд із 5 слів, що відображають характерні ознаки професії слюсаря – 1 ряд, ознаки професії столяра – 2 ряд та токаря – 3 ряд. Після пояснення технології виготовлення виробу для того, щоб позитивно настроїти дошкільників до виконання трудових дій ми

запропонували зробити хвилинку релаксації під звуковий супровід. Під час хвилини релаксації, дітям потрібно було сісти зручно, закрити очі і уявити як виглядає одяг людей тієї професії про яку вони мріють, інструменти та засоби праці з якими вони працюють, після чого діти приступили до виконання сюжетної аплікації. Слід зауважити, що тільки 5 дітей справилися з цим завданням: Оленка, Богдан, Марійка, Андрій та Олександра, 4 дошкільникам – Івану, Максиму, Галині та Оксані це завдання було непосильним, а 3 – Вадим, Ілля та Марина взагалі відмовилися виконувати це завдання.

Замість фізкультхвилинки пограли з дітьми в гру «Кому належить?». Після самостійної роботи діти за бажанням зробили презентацію своїх творчих робіт. В ході презентації їм задавалися такі запитання: «Яку професію ти хотів зобразити?», «Чому саме цю професію ти обрав?», «Чи знаєш з якими інструментами та засобами праці пов'язана ця професія?», «Як ти гадаєш яку користь приносить людям професія, яку ти обрав? Доведи свою думку.», «Що пов'язує цю професію із професією...?»

Дана робота формувала вміння аналізувати та систематизувати матеріал про професії дорослих, робити умовисновки, ставити мету та її досягати. Такий спосіб навчальної діяльності старших дошкільників підніс її до рівня сприйняття, сприяв більш глибокому усвідомленню дітьми інформації, розвитку спостережливості, довільної пам'яті та уваги, уяви, творчому мисленню, наполегливості, вихованню естетичних почуттів.

Наступною ми провели розповідь на тему: "Світ професій «людина – природа»".

Знайомимо дітей з такими професіями як: землероб, еколог, садівник, квітникар тощо. Розповідаємо про особливості роботи цих людей, про їх атрибути та засоби праці. Чим ці професії важливі для нашої країни. Розповідаємо дошкільникам як представники цих професій підтримують

чистоту і красу нашої природи. Діти із захопленням дізналися нову інформацію про такі корисні професії.

Наступний етап нашого формувального експерименту був ознайомлення дітей із працею дорослих за допомогою спостережень та екскурсій. Для дошкільників з цією метою ми організували екскурсії по дитячому садку, походи за його межі (до магазину, бібліотеки, перукарні, хлібзаводу, будівельного майданчику).

Екскурсія до медичного кабінету у дошкільному закладі мала на меті формування уявлень у дітей про професію лікаря та ознайомлення дошкільників з її особливостями.

Для цього дітей завели до медичного кабінету і посадили колом на стільці, а медична сестра розповіла дошкільникам про професію лікаря і показала які бувають наслідки, коли дитина не дотримується правил розпорядку дня та правил гігієни. Всі діти уважно слухали і були активними. Оленка розповіла, що в неї мама також медсестра, Галинка сказала, що у неї тато стоматолог, а у Богдана – хірург. Діти дуже гарно розповіли все, що знають про особливості професій своїх батьків. Всі уважно слухали.

А потім лікар розповіла про себе, про свою професію, про те скільки треба навчатися. Потім вона познайомила дітей з правилами гігієни та денного розпорядку.

Після екскурсії до медичного кабінету усі діти назвали професію лікаря та професії своїх батьків: Олександра – тато комп'ютерщик, а мама домогосподарка, Богдан - тато водій, мама – секретар, Андрій - тато токарь, мама бухгалтер, Галина - мама стоматолог, а тато педіатр, Ілля – мама бухгалтер, а тато інженер, Віра - мама квітникарь, а тато далекобійник. Пояснили ці професії як самі цікаві які є. Дівчата люблять гратися з ляльками у лікарів, дають лялькам уколи шприцом, дають таблетки, змащують рани, бінтують. Один хлопчик, Максим, сказав, що професія важлива та, яка приносить гроші.

Наступна екскурсія, яку ми організували – це була екскурсія до магазину, під час якої діти дізналися багато нового про професію продавця та про гроші. Ми вияснили, у Сергія та Маринки мама працює продавцем. І діти дуже добре знають, що в магазині можна будь-що придбати, але тільки при наявності грошей. Всі інші дошкільники із задоволенням слухали своїх однолітків.

Для закріплення знань після екскурсії до магазину ми у експериментальній старшій дошкільній групі провели заняття, метою якого було формування уявлень про професію продавця; ознайомлення дітей з функцією грошей, історією їх виникнення, з розвитком економічних суспільних відносин в Україні, з національною державною символікою (Додаток 6).

Під час прогулянки до будівельного майданчику дошкільники дізналися про особливості такої професії як будівник, як працюють столяр, покрівельник, електрик, тесля. Діти набувають знань про трудові дії, послідовність виконання їх, способи використання інструментів, про взаємодію і злагодженість у праці робітників різноманітних будівельних професій. Будівельники сумлінно працюють, щоб будівлі були міцними, зручними, радували людей. Після прогулянки, ми закріплюємо здобуті знання за допомогою заняття з конструювання. І всі діти є будівельниками.

Важливим елементом пізнавального процесу була екскурсія на тему:

"Щоб роботу знайти в оголошення гляди". Екскурсія проводилася у центрі міста Фастів. Під час екскурсії по місту ми звернули увагу дітей на щити з об'явами, в яких запрошуються на роботу слюсарі, малярі, штукатурі, теслі, продавці, водії. Таким чином показали наскільки важать у нашому житті ці спеціальності. Екскурсії дітям дуже сподобалися, адже вони виходили за межі дошкільного закладу і дізналися про нову інформацію.

При обговоренні екскурсії у старшій дошкільній групі ми намагались зосередити увагу дітей на тому, що їм сподобалось, а що ні. При

узагальнюючих запитаннях вимагали глибокої ґрунтовної відповіді, яка б розкривала зміст поставлених завдань.

Набуті під час екскурсій, спостережень знання й уявлення потребують наступного уточнення і систематизації. З цієї метою ми проводили з дітьми старшого дошкільного віку узагальнюючі бесіди «Хто якою працею займається у дитячому садку», «Як ми допомагаємо нашій няні», «Що робить кухар» тощо.

Наступною сходинкою під час формування уявлень про сучасні професії дорослих були проведені нами бесіди на теми: "Від зернинки до булки", "Праці право та обов'язок кожного", "Про працю людей", "Чим пахнуть ремесла?", "Без інструмента — як без рук", "Для чого людині професія".

Бесіди в умовах активного діалогу були важливим засобом з формування уявлень про професії, стимулювання розвитку інтересів, а також вміння висловлювати та доводити свою думку. Всі присутні діти дуже активно приймали участь у ході бесід. Кожен з дошкільників міг висловити свої думки.

Відчутно впливає на формування у дітей прагнення працювати емоційне ставлення дорослих до виконуваної роботи. З дошкільного віку діти повинні бачити приклад раціонально організованої праці, оволодівати культурою праці: вмінням ставити мету (спочатку з допомогою дорослого, потім — самостійно), планувати й організовувати роботу, використовувати обладнання, послідовно здійснювати раціональні трудові дії, підтримувати порядок на робочому місці тощо.

В ході експерименту важливе місце в системі формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку займали проведені нами такі ігри, як: "Магазин", "Перукарня", "Знавці професій", "Хто більше?", "Прислів'я про працю", "Відгадай професію", "Постав запитання" (Додаток 7).

Діти активно приймали участь організації та проведенні ігрової діяльності. У всіх були свої ролі. Ми відзначили, що діти вже володіють більшою кількістю професій, краще вже почали орієнтуватися в різних атрибутах праці. Досить активними були: Богдан, Оленка, Сергій, Олександра, Галина, Віталій та Данило.

Такі ігри допомогли старшим дошкільникам краще уявити особливості процесу праці людей представників певних професій, дозволила безпосередньо побачити важливість такої професії.

Старші дошкільники від дитячого садка та вихователя завжди чекають чогось цікавого, несподіваного. Тому, щоб захопити дітей, дати можливість кожному дошкільнику проявити себе, ми провели під час виховного процесу в експериментальній групі такі цікаві, емоційно насичені форми роботи, як: брейн-ринг "У світі професій"; заняття – КВК "Землю красить сонце, а людину праця"; (Додаток б); свято праці "Давні ремесла нашого народу".

Також ми провели у експериментальній групі родинне свято «Праця наших батьків». На цих зборах звучали вірші, пісні, проводився «парад професій», у якому брали участь батьки і діти. Кожен дошкільник був одягнений у костюм, характерний для певної професії, на грудях – емблема. Діти розповідали про професію демонстрували інструменти, з допомогою яких людина працює. До підготовки цих зборів активно залучалися батьки, які забезпечили матеріально-технічну базу, та проявили творчість при підготовці інформаційної частини зборів.

З метою закріплення і уточнення знань про різні види праці ми використовували також дидактичні ігри: «Зобрази професію», «Не збийся», «Відгадай, що ми робимо», «Кому що потрібно для роботи» та ін. (Додаток 8).

Під час організації ігрової діяльності ми розподілили всіх дітей, щоб жоден з дошкільників не залишився поза грою і міг проявити всі свої

здібності. Отже, нам вдалося організувати всіх дітей залучені і дуже активно приймали участь у грі.

Завершальним етапом під час формування уявлень про сучасні професії дорослих була спільна робота з батьками над фотоколажем «Професії наших батьків». До підготовки фотоколажу були залучені усі батьки дітей. Для нього були відібрані фотокартки із зображенням трудових днів батьків – працівників різних сфер, їх робочого місця, засобів, атрибутів праці. Діти із захопленням готували плакат, із задоволенням між собою ділилися розповідями про працю своїх батьків, обговорювали позитивні та негативні її сторони.

— листівками із висловами про працю:

Риба – у воді, людина – у труді.

Хто любить трудиться, тому без праці не сидиться.

Хто добре працює, тому і щастить.

Бджола мала, а й та працює і т. д.

Таке використання елементів народної педагогіки, на нашу думку, дозволить ознайомити дітей із важливістю трудової діяльності не лише з позиції сучасності, а й минулого досвіду нашого народу. У кожне прислів'я наші пращури закладали глибокий безцінний повчальний та виховний зміст, який потрібно донести до молодого покоління. Використання елементів народної педагогіки, через прислів'я допоможе зрозуміти старшим дошкільникам важливість праці, таких якостей особистості, як працелюбність, відповідальність перед собою та іншими людьми за результати праці, в деякій мірі дисциплінує.

Після проведеного свята ми провели бесіду з батьками на тему «Дитяча бібліотека» і розповіли, що в кожному районі є така бібліотека, що вона дає можливість розвинути у старших дошкільників вміння вибирати, із запропонованого кола літературних джерел, ту інформацію, яка відповідає їх інтересам. Завдяки залученню дітей до таких спільних форм роботи з

батьками дає можливість навчитися дошкільникам свідомо визначати потрібний матеріал, відсортовувати другорядну незначну інформацію, а це в свою чергу забезпечить успішне формування уявлень про професії, орієнтації в складному світі професій та засобів їх діяльності.

Протягом експериментального дослідження у всіх куточках кімнати можна було побачити багато творчих робіт старших дошкільників. Кожна з них була зроблена дитиною та свідчила про глибоку повагу і любов до праці та до професій дорослих.

За допомогою активної участі батьків у виховній роботі ми підготували для дітей стенд на тему "Всі професії важливі – вибирай на смак". На стенді помістили ілюстративну інформацію про різні види професій, галузі виробництва, в яких вони задіяні, вирізки з газет де йшлося про людей певних професій, здобутки їх та сільського господарства, промислового виробництва. Інформацію на стенді ми час від часу замінювали, а також організували тематичні виставки, відповідно до календаря професій. Це виставки до Дня землевпорядника, Дня працівника пожежної охорони, Всеукраїнського дня працівників культури, дня Служби безпеки України, дня працівників театру.

Також важливим елементом розробленої нами методики були організовані для дошкільників зустрічі із представниками різних професій. А саме: бухгалтером, агрономом, офіцером, продавцем, менеджером, стоматологом. Такі зустрічі є дуже важливими у процесі виховної роботи, адже ніхто так цікаво та детально не розповість про певну професію як сам представник цієї професії. Під час цих зустрічей діти мали можливість дізнатися більше про ці професії, задавати запитання, що їх найбільше цікавлять. Фахівці висвітлювали значення конкретної професії на яскравих прикладах трудової діяльності, розкривали секрети своєї спеціальності, аналізували з різних сторін: важливість та необхідність для суспільства, задоволення своїх потреб, здібностей та інтересів. Ми помітили, що таке

безпосереднє спілкування з фахівцями значно підвищило пізнавальну активність дошкільників, вплинуло на розвиток інтересу до професій. Емоційна насиченість змісту зустрічі дала можливість інформації, що повідомлялася для дітей, вплинути на їх почуття, особисту значущість.

На нашу думку, не менш важливим для старших дошкільників, є народознавчий аспект, який передбачає ознайомлення дітей із традиціями давніх ремесел нашої країни, та ремісничими професіями, які не втратили своєї актуальності в нашому науково-технічно розвиненому суспільстві. Тому ми вважали за потрібне організувати для дітей також зустріч із представниками ремісничих професій, майстерність яких протягом довгих років передається з покоління в покоління, зберігаючи свою особливість та унікальність. Така зустріч була організована із Захаром В.О. ковалем, спеціалістом художньої ковки металу в п'ятому поколінні та вишивальницею у третьому поколінні Бабій К.М. Темі зустрічі "Вогонь, залізо, та вода – тяжка праця коваля", " Голка нитка полотно, що за дивне ремесло". Під час зустрічі представники цих давніх ремесел розповідали старшим дошкільникам про сімейні традиції та секрети своєї майстерності, історію родового ремесла (хто і коли в перше поспробував та проявив себе в цьому ремеслі, яке значення воно має для них та їх рідних, усього суспільства, як відбувалося передавання досвіду), також вони розповідали дітям про основні засоби та інструменти, що використовуються в їх роботі, найпростіші з них показували. Темі народознавства було присвячене свято праці "Давні ремесла нашого народу", метою якого було розвинути інтереси до давніх професій, виховати любов та глибоку повагу до традицій нашого народу, прагнення працювати (Додаток 9).

Слід відзначити активну участь батьків у формуванні уявлень про сучасні професії дорослих у їхніх дітей. Вони залучалися до організації зустрічей з ковалем Захаром В. О. та вишивальницею Бабій К. М. , які детально розповіли дітям про особливості своїх професій. А також

позитивним було те, що батьки з радістю залучилися до підготовки фотоколажу на тему: «Професії наших батьків», для якого вони підготували фотографії зі свого робочого місця, робочих атрибутів та засобів праці.

Під час експерименту ми ознайомили дітей старшого дошкільного віку з працею дорослих, зосередили їхню увагу на простих трудових діях, спрямованість яких зрозуміла для них (праця вихователя і його помічника, кухаря, лікаря, професії батьків та ін.). Максимально використовувався приклад трудової поведінки працівників дитячого закладу.

2.3 Аналіз результатів проведеного дослідження

Спираючись на вимоги програми, нами були окреслені завдання контрольного експерименту у старшій групі закладу дошкільної освіти №5 «Пізнайко» у м. Луцьк Волинської області.

1. Перевірити результативність розробленої технології формування уявлень старших дошкільників сучасні професії дорослих.

2. Визначити рівень сформованості вміння орієнтуватися в світі професій.

На прикінцевому етапі нашого експериментального дослідження з метою перевірки ефективності запропонованої нами методики та її впливу на якість знань старших дошкільників, було проведено контрольний зріз знань у експериментальній та контрольній групах. Контрольні завдання було складено аналогічно тим, які застосовувались на етапі констатувального експерименту і проводились за його схемою.

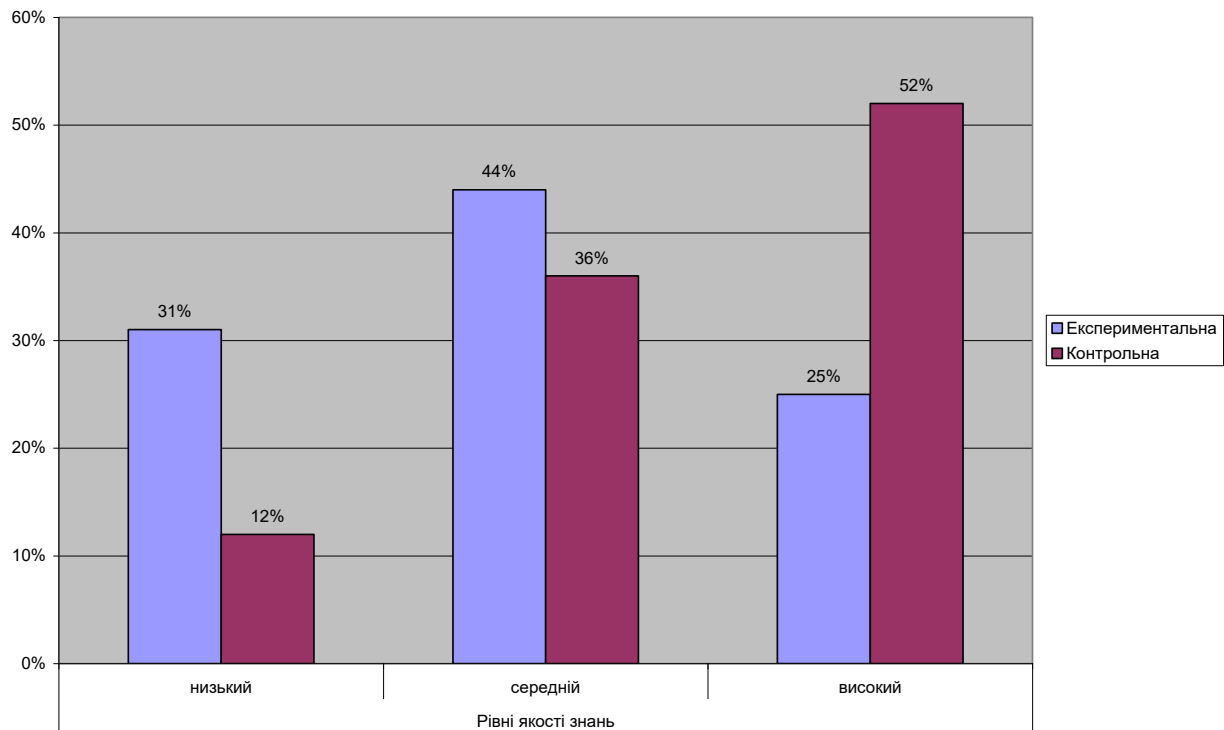
Результати перевірки якості знань дітей про сучасні професії дорослих представлено у таблиці 5

Таблиця 5

Результати контрольних завдань у експериментальній та контрольній групах (визначення рівня якості сформованості знань про професії дорослих, %)

Старша дошкільна група	Всього дітей	Рівні якості знань		
		<i>низький</i>	<i>середній</i>	<i>високий</i>
Експериментальна	10	31%	44%	25%
Контрольна	10	12%	36%	52%

Діаграма 2.1.

Дані таблиці і діаграми засвідчують те, що низький рівень мають 31% експериментальної групи і 12% контрольної, середній – відповідно 44% та 36% і високий – 25% і 52%.

Як бачимо, якість сформованості знань дітей експериментальної старшої дошкільної групи значно вища ніж в дітей контрольної групи.

Наведені дані показують зміни, які відбулися у формуванні якості знань представників різних груп після проведення експериментальної роботи. Різниця є суттєвою і свідчить про ефективність розробленої методики про професії дорослих старшими дошкільниками експериментальної групи.

Основне завдання нашого дослідження ми вбачали в тому, щоб при комплексному підході сформуванню та поглибити уявлення дітей про професії, засоби та предмети праці представників різних професій, розуміння кваліфікаційних якостей фахівців різних професій, виховати такі особистісні якості як: дисциплінованість, працьовитість, відповідальність за результати праці. Крім того ми прагнули показати, як впливає використання пізнавального матеріалу на розвиток інтересів, пізнавальної сфери старшого дошкільника, а також як потрібно добирати цей матеріал у відповідності до вікових та індивідуальних особливостей дітей, їхнього психічного розвитку.

Однією з дидактичних умов ефективного використання виховного матеріалу є цілеспрямоване та системне його використання у навчально-виховній роботі дітей старшої дошкільної групи, що забезпечує неперервність процесу засвоєння і поглиблення знань старших дошкільників про професії, розвитку інтересів та важливих якостей особистості.

На початку експерименту аналіз спостереження, інтерв'ювання та тестування, творчої роботи показали, що діти поверхнево володіють матеріалом про професії дорослих; допускають помилки коли: потрібно обґрунтувати відповідь, описати та класифікувати явище, здійснити такі логічні операції порівняння, узагальнення, розв'язують завдання творчого змісту.

Розроблена експериментальна методика дозволила 19% дітей старшого дошкільного віку одержати базу для переходу на високий рівень, при цьому на 32% збільшилась кількість тих дітей, які досягнули рівня середній і на 27% дітей, які досягнули високого рівня.

Основними науковими результатами нашого дослідження виступає розроблена і обґрунтована методика роботи, ядром якої є пізнавальний матеріал, а також визначення педагогічних умов його використання в навчально-виховному процесі.

Якщо звести результати констатувального та формувального експерименту в одне ціле, то можна одержати графік наступного виду.

- констатувальний експеримент
- контрольний експеримент

Доведено, що підвищення ефективності якості сформованості уявлень дітей про професії, засоби праці, сприяє формуванню таких якостей особистості, як працьовитість, дисциплінованість, відповідальність за результати праці передбачає необхідність систематичного та цілеспрямованого застосування виховного матеріалу у навчанні, вихованні та розвитку дітей старших дошкільних груп, доповнює навчальною інформацією зміст виховання, що розкриває взаємозв'язки та важливість різних видів професій у житті суспільства.

Якісно-кількісний аналіз контрольного зрізу підтвердив ефективність проведеної дослідницько-експериментальної роботи – в абсолютній більшості дітей переважає високий та середній рівні сформованості знань.

Аналіз проведених у старшій дошкільній групі бесід, розмов, дитячих ігор свідчить про інтерес дітей до праці та професійної діяльності. Цьому сприяє проникнення праці, насамперед, у життя сім'ї, де дитина і стикається з світом професій, який частіше за все обговорюють члени родини. Цілком зрозуміло: чим раніше ми розпочнемо професійну освіту дітей, тим усвідомленішими, раціональними та розумнішими будуть їхні дії та вчинки, бо саме в цьому віці діти опановують первісний досвід елементарних професійних знань зв'язаних з трудовою діяльністю.

Для діагностики сформованості (або розуміння) професійних понять (які зазначені в програмі) були використані такі методи: опитування, аналіз і розгляд малюнків, спостереження за іграми дітей.

Наприклад, дітям пропонувались різні ситуації, відповідь на які свідчить про наявність певного рівня уявлень про сучасні професії дорослих

(“Для чого людям потрібні гроші?” „Ти прийшов у магазин. Вибери продукти на вечерю”, „Для чого люди працюють?” тощо).

Так, при вивченні розуміння дітьми категорії “Потреби”, крім опитування, використовували малюнки (зображення різних речей, іграшок, книжок, продуктів, одягу, взуття, солодоців). Діти повинні були вибрати п’ять найпотрібніших для них речей. Результати засвідчують, що більшість дітей не мають уявлень про первинні потреби і тому вибирали, як правило, лише іграшки, солодоці, гумки, тобто зосереджували увагу на другорядних потребах. Уміння дітей вирішувати проблему вибору вивчалось шляхом аналізу малюнків дітей. Дітям пропонували зобразити предмети, які вони бажають мати (“хочу”), і предмети, які вкрай необхідні їм та членам їхніх родин (“потрібно”). Треба було вибрати лише дві речі з усіх намальованих. Як правило, діти вибирали ті предмети, які хотілося мати особисто для себе (м’яч, ковзани, комп’ютер, морозиво тощо). Як бачимо, несформованість уявлень про обмеженість та вибір приводить до вирішення проблеми лише з позиції особистісних інтересів.

Причиною низького рівня зацікавленості до професійної діяльності може бути необізнаність дітей з даними професіями.

Ми вважаємо, що важливою умовою формування елементарних професійних уявлень дошкільників є створення предметно-ігрового середовища, у яке входять такі складові:

Інформаційна:

- твори художньої літератури, що знайомлять зі світом професійм;
- ілюстрації;
- малюнки.

Діяльнісно-ігрова :

- дидактичні ігри ;
- обладнання для сюжетно-рольових ігор (“Магазин”, “Кав’ярня”, “Сім’я”, “Банк”, “Подорож”, “Завод” тощо);

□ іграшки, які відображають ресурси і результати праці (лялька-пекар і хліб, кравець-плаття);

Так, у побутових іграх “Сім’я”, “Кав’ярня”, “Магазин” діти не тільки відображали стосунки членів родини, але й більш усвідомлено вирішували проблему вибору продуктів, меблів, одягу тощо, розподіл сімейного бюджету, організації відпочинку.

Ми провели узагальнюючі бесіди на тему: «Хто працює в дитячому садку», «Професія моїх батьків» та «Моя майбутня професія», які дали нам переконатися щодо ефективності розробленої нами методики; у дітей розширились уявлення про сучасні професії дорослих та покращився словниковий запас слів щодо різних атрибутів сучасних професій.

У процесі формування уявлень про сучасні професії дорослих діти виділяють: специфіку професійних дій, інструменти, знаряддя праці та інші атрибути та засоби характерні для певної професії. Старші дошкільники краще стали розуміти користь праці дорослих для навколишнього світу. Нам вдалося більшості дітей прилучити любов та повагу до праці дорослих, в тому числі і до праці їхніх батьків.

Таким чином, організація цілеспрямованої роботи з професійної освіти дозволила дітям наблизитись до світу дорослих, збагнути багато життєвих істин: чому дорослі працюють, чому діти повинні допомагати батькам (прибирати, готувати їжу тощо), як порівнювати потреби і можливості, робити свій вибір. Введення дитини у світ професій може стати першою сходинкою повноцінної системи освіти.

Висновки до Розділу 2

Проведене експериментальне дослідження засвідчило, що застосування розробленої нами системи заходів позитивно вплинуло на рівень сформованості професійних знань старших дошкільників.

У здійсненому дослідженні було вивчено стан проблеми в педагогічній теорії та дошкільній практиці, уточнено зміст пропедевтики, її складові, встановлено функції, принципи та джерела пропедевтичної інформації.

Дуже важливим фактором при формуванні уявлень про сучасні професії дорослих є такі методи і форми організації як: розповідь, бесіда, екскурсія, дидактичні ігри, читання художньої літератури, перегляд кінофільмів та мультфільмів, конкурси, свята, КВК тощо. Всі вони займають вагоме місце у формуванні уявлень про сучасні професії дорослих і не позбавляють дошкільника у можливості розширити свої професійні інтереси.

Дослідження показало, що основними критеріями сформованості уявлень про світ працю дорослих виступають:

- сформованість уявлень про світ професій;
- орієнтація в атрибутах, засобах та предметах праці представників різних професій;
- розуміння кваліфікаційних якостей фахівців різного професійного середовище;
- оволодіння такими особистісними якостями як: працьовитість, дисциплінованість, відповідальність за результати праці.

У дослідженні визначено, що основними дидактичними умовами, які забезпечують ефективність використання пропедевтичного матеріалу у навчально-виховному процесі дошкільної освіти є:

- дотримання критеріїв: доступності, цілеспрямованості та систематичності;
- емоційної насиченості та особистісної значущості профорієнтаційного матеріалу для дошкільників;
- зв'язку із життям;
- різноманітності форм та методів.

Також нами було визначено комплекс педагогічних умов, які впливають на формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку:

1. підбір та ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з інформацією про особливості професій дорослих, враховуючи психологічні та індивідуальні особливості дітей;
2. структурність та планомірність використання розробленої нами методики, враховуючи вікові особливості дітей старшого дошкільного віку;
3. матеріальна база (розвивальне середовище) під час формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку;
4. спільні зусилля сім'ї та дошкільного навчального закладу щодо ознайомлення дітей зі світом професій.

В результаті проведеного експерименту було виявлено, що уявлення про професію у дітей дошкільного віку формуються в процесі гри та під впливом батьківського виховання, а також за допомогою екскурсій і занять у дитячому садочку, що підтвердило нашу гіпотезу.

Поглиблене вивчення аспектів професійної освіти старших дошкільників показало, вона виступає в системі навчально-виховного процесу важливою ланкою пропедевтики, забезпечує уявлення дітей у широкому спектрі професійних явищ, всесторонній розвиток особистості дошкільника.

Результати теоретико-експериментального дослідження дали можливість визначити наступні методичні рекомендації:

1. комплексне використання пропедевтичного матеріалу у навчально-виховному процесі;
2. залучення сім'ї та громадськості для формування уявлень про сучасні професії дорослих;
3. формувати багаж знань про сучасний світ професій для дітей старшого дошкільного віку;
4. використання різноманітних форм та методів організацією для підвищення рівня знань дітей про сучасні професії дорослих.

Дослідження підтвердило гіпотезу – навчально-виховний процес буде значно ефективнішим, якщо програмовий матеріал на заняттях використовуватиметься з дотриманням основних дидактичних вимог.

В результаті дослідження було виявлено, що професійні уявлення дітей характеризується для особистості неусвідомленими уявленнями та очікуваннями від професії, ілюзорністю й ідеалізацією уявлень про себе в майбутньому як професіонала.

Основне завдання нашого дослідження ми вбачали в тому, щоб при комплексному підході сформувавши та поглибити уявлення дітей про професії, засоби та предмети праці представників різних професій, розуміння кваліфікаційних якостей фахівців різних професій, виховати такі особистісні якості як: дисциплінованість, працьовитість, відповідальність за результати праці. Крім того ми хотіли показати, як впливає використання виховного матеріалу на розвиток інтересів, пізнавальної сфери старшого дошкільника, а також як потрібно добирати цей матеріал у відповідності до вікових та індивідуальних особливостей дітей, їхнього психічного розвитку.

Однією з дидактичних умов ефективного використання виховного матеріалу є цілеспрямоване та системне його використання у навчально-виховній роботі дітей старшої дошкільної групи, що забезпечує неперервність процесу засвоєння і поглиблення знань старших дошкільників про професії, розвитку інтересів та важливих якостей особистості.

Можна відзначити активну участь батьків у формуванні уявлень про сучасні професії дорослих у їхніх дітей. Вони залучалися до організації зустрічей з ковалем Захаром В. О. та бухгалтером Бабій К. М., які детально розповіли дітям про особливості своїх професій. А також позитивним було те, що батьки з радістю залучилися до підготовки фотоколажу на тему: «Праці моїх батьків», для якого вони підготували фотографії зі свого робочого місця, робочих атрибутів та засобів праці.

Отже, можна зробити висновок, що виховання в сім'ї та садочок у плідному взаємозв'язку формує уявлення дитини дошкільного віку про професію.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши все вищевикладене та зважаючи на складність розглянутих понять, можна з впевненістю сказати, що у старшому дошкільному віці діти починають розуміти працю як потрібну і серйозну справу, а інтерес до трудового процесу поєднувати з інтересом до його результатів. Значно складнішими стають для них трудові завдання. Праця у цьому віці все більше відокремлюється від гри, а епізодичні трудові доручення набувають для них значущості постійних обов'язків. Перед вихователями відкриваються можливості для реалізації програмних завдань виховання позитивних взаємин (працювати дружно, узгоджено, допомагати один одному), формування працелюбства, самостійності, активності та ін.

Перше прилучення дітей старшого дошкільного віку до трудової діяльності відбувається у спільній із дорослими праці, у процесі якої вони опановують найпростіші трудові навички, що є передумовою переходу в недалекому майбутньому до самостійних форм організації трудової діяльності.

Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. Будь-які спроби уникнути продуктивної праці призводять до негараздів і для особистості, і для суспільства.

Основними формами організації праці дітей дошкільного віку в дитячому садку є трудові доручення, чергування, колективна праця.

У процесі фізичної праці в дошкільників розвивається мускулатура різних частин тіла, координація і точність рухів, зграбність, сила, витривалість. Праця сприяє їх розумовому розвитку. Діти, зайняті різними видами праці, кмітливіші, винахідливіші, вони стикаються з різними матеріалами, дізнаються, про їх призначення, збагачують свій словниковий запас. Участь дітей у трудових процесах позитивно впливає на їх поведінку, дисциплінує.

Трудове виховання – це педагогічна діяльність, спрямована на формування в дошкільників готовності до праці в умовах ринку.

Воно передбачає:

1. Розвиток у дітей старшого дошкільного віку широкого діапазону індивідуальних і соціальних мотивів трудової діяльності (моральних, матеріальних, пізнавальних, естетичних та інших); мотивів результативного і процесуального плану діяльності.

2. Допомогу вихователя у визначенні дошкільником суб'єктивних цілей праці, що відповідають мотивам його діяльності і особистим можливостям.

3. Формування у дошкільників уміння враховувати умови праці, необхідні для успішного досягнення визначених цілей: зовнішні (особливості навколишнього середовища) і внутрішні (наявність знань, умінь, навичок, трудового досвіду, здібностей тощо).

4. Педагогічну підтримку у найповнішому прояві власного "Я" (самореалізації).

5. Спеціальне навчання самоконтролю, самооцінці і самокорекції власної трудової діяльності.

Отже, підводячи підсумки, можемо відзначити, що трудове виховання дітей старшого дошкільного віку має дві складові частини:

- ознайомлення з працею дорослих та з їх професіями;
- власне організація праці самих дітей.

Для нашого експериментального дослідження представляє науковий інтерес перша складова.

Проведене експериментальне дослідження засвідчило, що застосування розробленої нами системи заходів позитивно вплинуло на рівень сформованості професійних знань старших дошкільників.

У здійсненому дослідженні було вивчено стан проблеми в педагогічній теорії та дошкільній практиці, уточнено зміст пропедевтики, її складові, встановлено функції, принципи та джерела пропедевтичної інформації.

Дуже важливим фактором при формуванні уявлень про сучасні професії дорослих є такі методи і форми організації як: розповідь, бесіда, екскурсія, дидактичні ігри, читання художньої літератури, перегляд кінофільмів та мультфільмів, конкурси, свята, КВК тощо. Всі вони займають вагоме місце у формуванні уявлень про сучасні професії дорослих і не позбавляють дошкільника у можливості розширити свої професійні інтереси.

Дослідження показало, що основними критеріями сформованості уявлень про світ працю дорослих виступають:

- сформованість уявлень про світ професій;
- орієнтація в атрибутах, засобах та предметах праці представників різних професій;
- розуміння кваліфікаційних якостей фахівців різного професійного середовище;
- оволодіння такими особистісними якостями як: працьовитість, дисциплінованість, відповідальність за результати праці.

У дослідженні визначено, що основними дидактичними умовами, які забезпечують ефективність використання пропедевтичного матеріалу у навчально-виховному процесі дошкільної освіти є:

- дотримання критеріїв: доступності, цілеспрямованості та систематичності;
- емоційної насиченості та особистісної значущості профорієнтаційного матеріалу для дошкільників;
- зв'язку із життям;
- різноманітності форм та методів.

Також нами було визначено комплекс педагогічних умов, які впливають на формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку:

1. підбір та ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з інформацією про особливості професій дорослих, враховуючи психологічні та індивідуальні особливості дітей;
2. структурність та планомірність використання розробленої нами методики, враховуючи вікові особливості дітей старшого дошкільного віку;
3. матеріальна база (розвивальне середовище) під час формування уявлень про сучасні професії дорослих у дітей старшого дошкільного віку;
4. спільні зусилля сім'ї та дошкільного навчального закладу щодо ознайомлення дітей зі світом професій.

В результаті проведеного експерименту було виявлено, що уявлення про професію у дітей дошкільного віку формуються в процесі гри та під впливом батьківського виховання, а також за допомогою екскурсій і занять у дитячому садочку, що підтвердило нашу гіпотезу.

Поглиблене вивчення аспектів професійної освіти старших дошкільників показало, вона виступає в системі навчально-виховного процесу важливою ланкою пропедевтики, забезпечує уявлення дітей у широкому спектрі професійних явищ, всесторонній розвиток особистості дошкільника.

Результати теоретико-експериментального дослідження дали можливість визначити наступні методичні рекомендації:

1. комплексне використання пропедевтичного матеріалу у навчально-виховному процесі;
2. залучення сім'ї та громадськості для формування уявлень про сучасні професії дорослих;
3. формувати багаж знань про сучасний світ професій для дітей старшого дошкільного віку;
4. використання різноманітних форм та методів організацією для підвищення рівня знань дітей про сучасні професії дорослих.

Дослідження підтвердило гіпотезу – навчально-виховний процес буде значно ефективнішим, якщо програмовий матеріал на заняттях використовуватиметься з дотриманням основних дидактичних вимог.

В результаті дослідження було виявлено, що професійні уявлення дітей характеризується для особистості неусвідомленими уявленнями та очікуваннями від професії, ілюзорністю й ідеалізацією уявлень про себе в майбутньому як професіонала.

Основне завдання нашого дослідження ми вбачали в тому, щоб при комплексному підході сформуванню та поглибити уявлення дітей про професії, засоби та предмети праці представників різних професій, розуміння кваліфікаційних якостей фахівців різних професій, виховати такі особистісні якості як: дисциплінованість, працьовитість, відповідальність за результати праці. Крім того ми хотіли показати, як впливає використання виховного матеріалу на розвиток інтересів, пізнавальної сфери старшого дошкільника, а також як потрібно добирати цей матеріал у відповідності до вікових та індивідуальних особливостей дітей, їхнього психічного розвитку.

Однією з дидактичних умов ефективного використання виховного матеріалу є цілеспрямоване та системне його використання у навчально-виховній роботі дітей старшої дошкільної групи, що забезпечує неперервність процесу засвоєння і поглиблення знань старших дошкільників про професії, розвитку інтересів та важливих якостей особистості.

Можна відзначити активну участь батьків у формуванні уявлень про сучасні професії дорослих у їхніх дітей. Вони залучалися до організації зустрічей з ковалем Захаром В. О. та бухгалтером Бабій К. М., які детально розповіли дітям про особливості своїх професій. А також позитивним було те, що батьки з радістю залучилися до підготовки фотоколажу на тему: «Праці моїх батьків», для якого вони підготували фотографії зі свого робочого місця, робочих атрибутів та засобів праці.

Отже, можна зробити висновок, що виховання в сім'ї та садочок у плідному взаємозв'язку формує уявлення дитини дошкільного віку про професію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. / Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiy_u%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Балацька Н. Особливості та основні моделі реалізації професійно орієнтованої системи в школах Англії. *Початкова школа*. 2006р. № 8. С.71-72.
3. Бех І. Д. Праця головний вихователь школярів. Психологічний аспект трудового виховання молодших школярів К.: Знання, 1983. С. 13-14.
4. Беленька Г. Ким хочуть стати наші діти? *Дошкільне виховання*. 2008. У№ 5. С. 5-6.
5. Бокова О. Г. Давні ремесла нашого народу. *Розкази онуку*. 2002. №9. С. 76.
6. Ведмеденко Н.Д. Від інтересу до працьовитості. *Дошкільне виховання*. 2008. №4. С.12-14.
7. Вербинський В. Трудове виховання шлях до формування особистості. *Рідна школа*. 2008. №7-8. С.7-8.
8. Виховання дошкільника в праці / З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, М.А. Машовець та ін. 2-ге вид., стер. К., 2002. 112 с. Бібліогр.: с.109-111.
9. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів, 1996.-С. 159.
10. Гавриш Н. Розумне виховання сучасних дошкільнят К. : Видавництво: "Видавничий Дім "Слово", 2015. 176 с.
11. Гладкова В.М. Профорієнтація: Навч. посіб. Львів:Новий світ, 2007 С. 9-17,23-31.
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 450 с.
13. Державний класифікатор України: Класифікатор професій. ДК. 003-95. К.: Робота, 1995. 412 с.
14. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей / За ред. К. Л. Крутій. - Запоріжжя: ЛПС-Лтд, 2008. с.230-231.
15. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440с.
16. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія/ А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.

- 17.Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: навч. пос. для студ. ВНЗ. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. С.392.
- 18.Зайцева О. Творча діяльність як засіб розвитку професійних інтересів школярів у процесі трудового навчання / Трудова підготовка в закладах освіти. – 1999. №1. С.5.
- 19.Закон України "Про дошкільну освіту". К. : Ред. ж-лу "Дошкільне виховання", 2001. 56 с.
- 20.Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / Упорядники К.Л.Крутій, Н.В.Погрібняк. 4-те видання. Доповнене. Запоріжжя: ТОВ "Ліпс"ЛТД, 2012. 336 с.
- 21.Зубенко С. У світі професій. К., 1997.
- 22.Ігнатенко П. Р. Роль трудового виховання у виборі професії. К.: Знання, 1989. С. 20-25.
- 23.Калуська Л.В. Інновації в дошкільлі. Програми, технології, проекти, ідеї, досвід: Посібник на допомогу дошкільним працівникам / Л.В. Калуська., М.В. Отрощенко. Мандрівець, 2010. 376 с.
- 24.Касьяненко М. Д. Педагогіка співробітництва. - К: «Вища школа», 2005.
- 25.Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку "Соняшник" / Л. В. Калуська. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 88 с.
- 26.Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку /Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTCJ-NO3SISU47Gd/view>
- 27.Кравецький В. Формування знань про світ професій в учнів молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2000. №6. С. 35-36
- 28.Красько І. Умілому всяка робота легка. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 13-15.
- 29.Кривошея Н. Б. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з працею дорослих як засіб початкового економічного виховання: Автореф. дис. к. пед. н.: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». К., 1997. 24с.
- 30.Кузьменко В. У. Психолого-педагогічні основи розвитку індивідуальності У дитини від 3 до 7 років: Автореф. дис. к. психол. н.: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2006. 46 с.
- 31.Куріпта В. І. Виховуємо особистість. Виховна година «Цікавий світ професій». *Початкове навчання та виховання*. 2005. № 28. С. 14-19
- 32.Куріпта В. І. Цікавий світ професій. *Розкази онуку*. 2007. № 5. С. 116-121.
- 33.Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей / Твори: В 7 т. Т. 4. К.:Рад. пік., 1954. С. 387.
- 34.Малятко. Програма розвитку, навчання дитини раннього віку. 2-ге вид. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2004. С. 662.

- 35.Мойсеюк Н. Є.Педагогіка. Навч. посібник. 3-є вид. Київ, 2001. С.424-427.
- 36.Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021р. №33 "Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція". URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
- 37.Народ скаже - як зав'яже. Українські народні прислів'я, приказки, загадки. Київ, 1971. Видавництво дитячої літератури "Веселка".
- 38.Ничкало Н. Г. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент: монографія. Київ : ДВНЗ "Ун-т менеджменту освіти" НАПН України, 2018. 440 с.
- 39.Островська Л. Ф. Сімейне виховання дошкільника. К., 1997.
- 40.Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: підручник. К.: Академвидав, 2015. 400 с.
- 41.Пашукова Т. І., Допіра А. І. Практикум із загальної психології / Під ред.Т. І. Пашукової. К.: Знання, 2000. С.68-69.
- 42.Педагогіка. / за ред. Ярмоленка Н. Д. Київ: Вища школа, 1986. С.398-400.
- 43.Пісоцька В. Педагогічні умови формування знань про робітничі професії у дітей старшого дошкільного віку Вісник Інститут розвитку дитини: Випуск 3. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – Київ: Видавництво: НПУ ім. М. П. Драгоманова 2009, с. 81 – 84
- 44.Плохій З. П., Дьомша І. С. Методичні рекомендації для працівників навчально-виховного закладу «Школа-дитячий садок». К., 1998.
- 45.Положення про заклад дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р. № 86). / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2021-p#Text>
- 46.Поніманська Т. І. Дитина і навколишній світ / Відп. ред. З. П. Плохій. Методичні рекомендації до програми виховання дітей дошкільного віку «Малютко». К.: «СВЕНАС», 1993. С. 64-67.
- 47.Про дошкільну освіту: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2628-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
- 48.Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 264 с.
- 49.Програма розвитку дітей дошкільного віку "Впевнений старт" / О.О. Андрієтті, О.П. Голубович, О. П. Долинна, Т. В. Дяченко, Т.С. Ільченко, Г. Є. Іванова, Г.М. Лисенко, Т. В. Панасюк,

- Г.В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н.А. Случинська, Н.І. Трикоз. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 104 с.
50. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт" *Палітра педагога*. 2010. №4. С.4-26.
51. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років "Оберіг". Тернопіль : Мандрівець, 2014.
52. Програми розвитку дітей дошкільного віку / Департамент освіти і науки Запорізької міської ради. URL: <https://osvita.city/osvita/doskilna-osvita/programi-rozvitku-ditej-doskilnogo-vidku>
53. Психологічний словник / За ред. В. Войтко. 1-ше вид., К.: Муз. Україна.-1982.-290с.
54. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти. *Дошкільне виховання*. 2007. № 11.
55. Салига Н. Історія дошкільної педагогіки : навчально-методичний посібник до курсу. 2-ге вид., виправл., доп. Івано-Франківськ, 2016. 96 с.
56. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори: В 5 т. Т. 1. К.: Рад. пік., 1976. С. 166.
57. Топчан З. Л. Землю красить сонце, а людину праця. Урок КВК. 3(4) клас. *Розкажіть онуку*. 2003. № 25. С. 16-20.
58. Улюкаєва І.Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. К.: Видавничий Дім "Слово", 2016. 424 с.
59. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні. Вибрані педагогічні твори: В 2 т. Т. 1. К.: Рад. пік., 1983. С. 107.
60. Юшко В. І. Ярмарок професій. *Позакласний час*. 2006. №1-2 С. 59.
61. Яворська І. І. Я майбутнє твоє, Україно!. *Позакласний час*. 2006. № 6. С. 35-38.
62. Ягупов В. В. Педагогіка: Навчальний посібник. К.: Либідь, 2003. С.488.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Гра «Сім'я»

Хід гри: Діти стоять у колі. Обирається Омелько. Йому одягають бриль. Розподіляють ролі між іншими дітьми, які по черзі заходять у коло до Омелька. Хто зайшов у коло промовляє такі слова, називаючи професію, яка належить кожному члену його родини:

Наприклад, „Дружна сім'я”:

Оцей пальчик - дідусь, (1)

Оцей пальчик - бабуся, (2)

Оцей пальчик - тато, (3)

Оцей пальчик - мама, (4)

А цей пальчик - я, (5)

От і вся моя сім'я. (6)

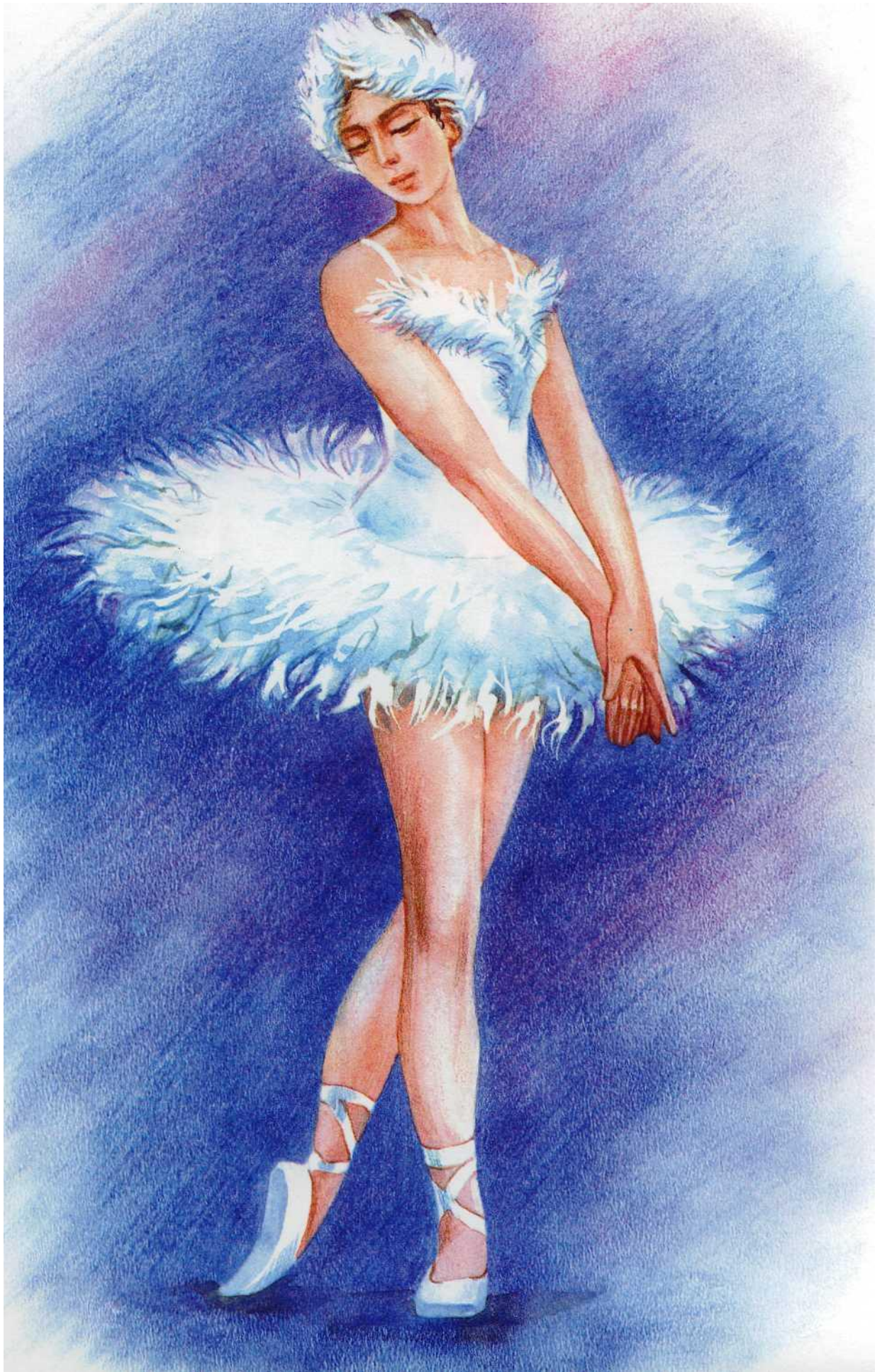
Таким чином ми знайомимо дітей з професіями батьків їхніх однолітків, а також визначаємо рівень знань дітей про професії своїх рідних.

Картка старшого дошкільника

	Прізвище, ім'я, рік народження			
батьки	Прізвище, імя	Рік на-ння	Спеціальність	Місце працевлаштування
Матір				
Батько				
Запитання			Результат	
1. Улюблене заняття або ігри				
2. Інтереси та захоплення				
3. Участь в суспільно корисній праці, ставлення до неї				
4. Ким хоче бути				
5. Ставлення до виконання трудових доручень				

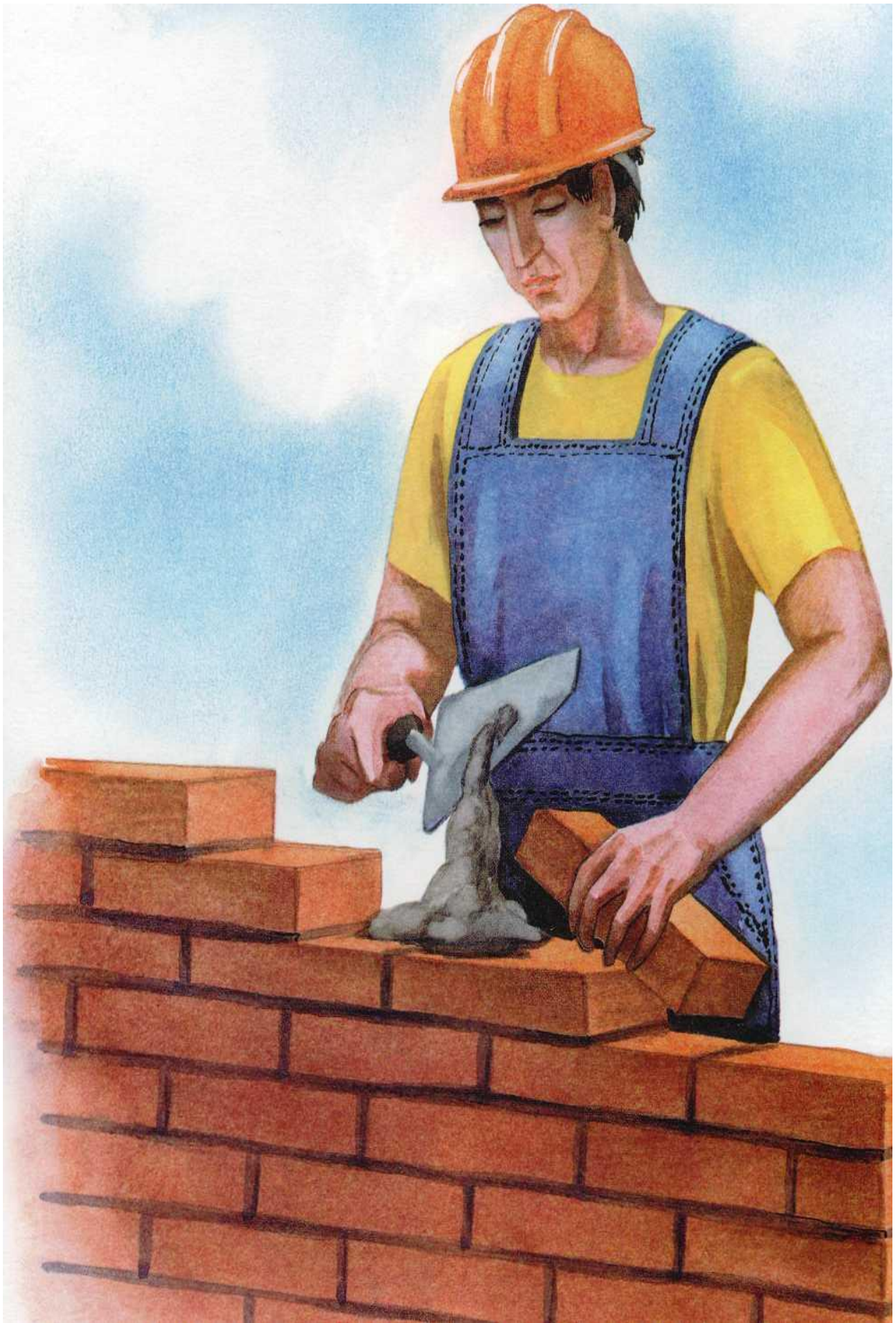

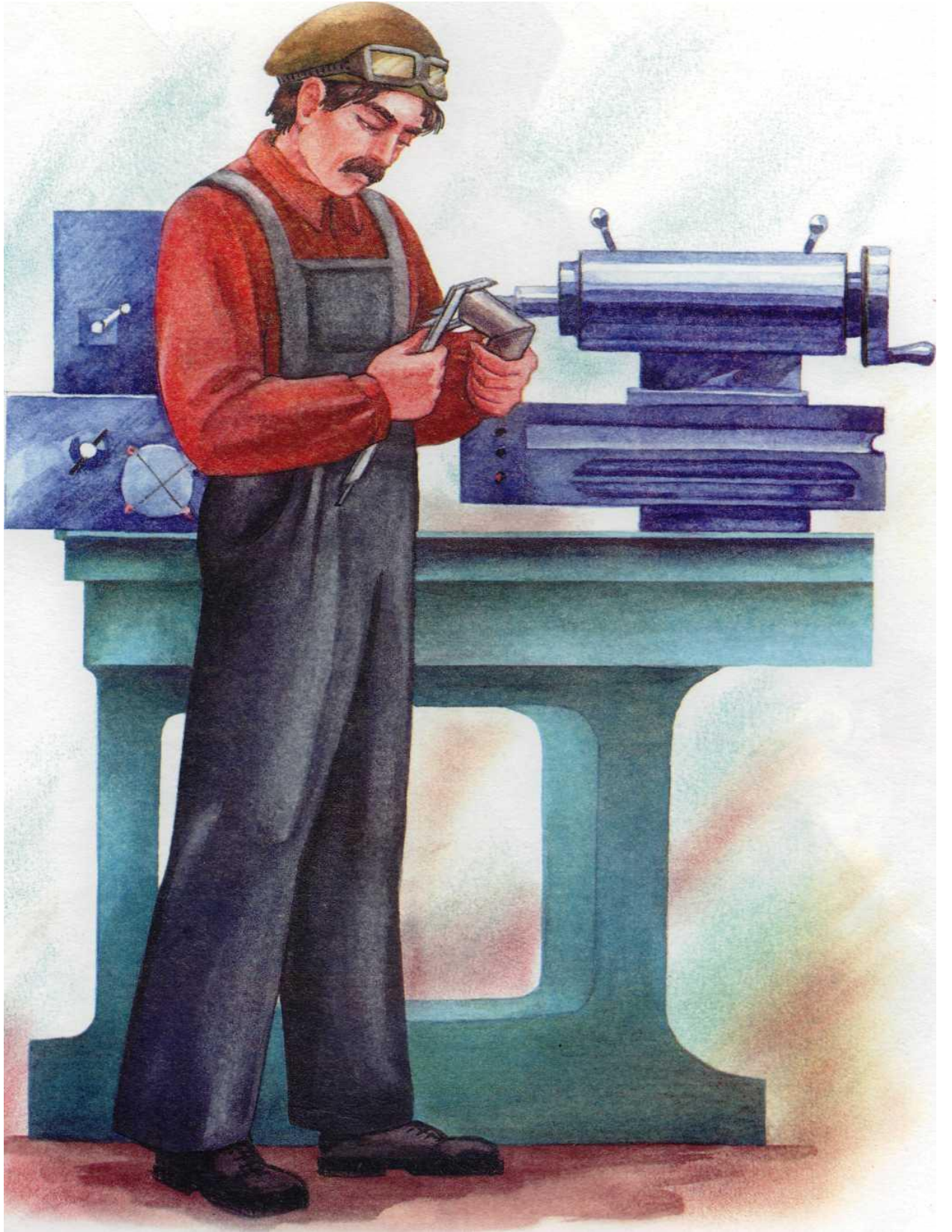

Підбірка віршів про професії дорослих для дітей старшого дошкільного віку

- І. Чопей. Хліборобом буду я.
 О. Пархоменко. Я Матусю дожидаю.
 С. Маршак. Пошта.
 С. Михалков. Дядя Стьопа.
 С. Долженко. Зернятко.
 С. Михайлов. А що у вас?
 О. Донченко. Золоте яечко.
 (с. 195). Б. Житков. На крижину.
 В. Маяковский. Кем быть?.
 В. Маяковский. Конь-огонь
 С. Маршак. Откуда стол пришел?.
 Г. Ладонщиков. Звездочка.
 С. Маршак. Почта.
 Д. Родари. Чем пахнут ремесла?
 И. Винокуров. Самолет летит (отрывки).
 С. Вяльял. Семь друзей Юссике.
 Э. Шим. На все руки на все колеса.

Вірші про професії для дошкільників

Фермер

От в кого тяжка робота,
 А ж чоло блищить від поту!
 Рано-вранці він встає,
 Поле огляда своє
 Там вирує, колоситься
 Золота густа пшениця.
 Є садок, город і ферма,
 і працює він уперто.
 Має трактори сучасні,
 І комбайни першокласні
 На землі господарює
 І з тобою нас годує.

Лікар

Ти на лікаря не сердься
 Бо у нього добре серце:
 Відчуває біль чужий
 Він так само, як і свій,
 І завжди, чим тільки зможе,
 Добрим людям допоможе
 Дасть таблетки і настої
 І болячки всі загоїть
 Може приписать уколи,
 ти не бійся їх ніколи —
 пропадуть від них мікроби,
 утече важка хвороба.

Кран журавлик

Кран підйомний край дороги,
 Мов журавлик довгоногий
 Мов журавлик-журавель
 Із небачених земель

Поверта до мене шию:
полетів би та не вмію
хоч багато маю сили--
я важкий тай ще без крил
- не журись - втішаю крана
Скоро я дорослим стану
І з майструю так як слід -
Будеш кроно-вертоліт.
В'язальниця
Танцював стрибав клубок
і вертілись нитки.
Вийшли в Галочки малої
Гарні рукавички.
Танцював клубок ниток, вийшла шапочка чудова.
У малої Галі
і радіє вся сім'я,
і гордиться тато
- от в'язальниця моя -
Вміє працювати.
На дитячому майданчику
Ми будуюмо будинок
із землі, лози,травинок
я - тесляр, Михась - пічник
А Микола – керівник.
Від обіду до вечері
Зводили стіни, ставили двері
Стелем стелю, криєм дах -
Дім піднявся на очах.
Що він етику не вчить?
Відвернувсь від слухачів
Став махати він руками
в залі просто перед нами.
Чи не звик він до порядку?
Чи робити став зарядку
Хоч і звик він до порядку
Та керує хором та оркестром
Зветься просто диригентом.
Кожен знає своє діло
Літака веде пілот,
Робітник йде на завод,
школярів учитель вчить,
космонавт в ракеті мчить!
Кожен знає своє діло
Робить чесно його, сміло.
Як багато професій є різних
Ми в житті зустрічаємо скрізь їх:
Лікар, вчитель, актор і комбайнер,
Модельєр, космонавт, дизайнер
Ми дізнаємся про них,
Хто без музики жити не міг,
Чий серце й майстерні руки
Нам дарують чарівні звуки.
Квітникарка
У нашім парку квітникарка

Зростила тисячі квіток
Якщо буває дуже жарко
Ми в парк ідемо в холодок.
Тут на спочинку по роботі
Прийдіть люди сюди
Лиш квітникарка у турботі,
щодень ми бачимо її
Вона з лопатою, сапою
Зі шлангом дощ пустити слід!
І все не має її спокою
Ні в полудень, а ні в обід.
Весела рада квітникарка
Розквітли квітоньки усі!
І мовить так:хай люди в парку
Відпочивають у красі
Він такий же, як і ми
не помітний між людьми
а в театрі грає ролі.
Нині - вчителя у школі.
Завтра буде інша роль,
То бідняк він, то король
Про чуже життя розкаже
І зі сцени нам покаже
Як по правді треба мить
І біди не наробить.
Старий садівник
Садить садівник молодий садок
Сивий садівник - він уже дідок
Певно, сто садів посадив за вік
Скільки дав плодів
людям садівник!
Яблук дав і слив, груші золоті...
Скільки він зробив
доброго в житті!
Лісник
В таємниці лісові проник
Здавна мій сусід. Він - лісник.
Лісникове діло - не просте,
Знає він, як дерево росте,
Як садити клени чи сосну,
І яку потрібно глибину....

Земцова О. «Готуємся до школи»
Чий рубанок дошку чистить?
Стружки стружить золотисті?
З чиїх дощок чистий колір?
Як той майстер зветься? (Столяр)

А.А. Спектор «Большая энциклопедия для любознательных»
Хто нам робить із металів
Відшліфовані деталі
Для машин і тракторів?
Ну, звичайно ж,... (Слюсарі)

Земцова О. «Готуємся до школи»

Бах-здень-дзень!
По залізу цілий день.
Скачуть іскри золоті.
Руки весь день зайняті.
Куєм коси, і серпи,
Щоб було чим жать снопи.
Куєм ми цілей день,
Бах-здень-дзень! (Коваль)

Земцова О. «Готуємся до школи»
Співає пісеньку й співа
Верстат у майстра!
Які в тій пісеньці слова?
У ній немає слів.
Деталі точать ці майстри,
В цеху стоять у ряд.
І кожному о цій порі
Співа його верстат (Токар)

Класифікація професій відповідно предметів і цілей діяльності (за Є.О.Климовим)

<i>Класи професій Типи професій</i>	<i>Гностичні</i>	<i>Перетворюючі</i>	<i>Дослідницькі</i>
<i>Людина-природа</i>	Обліковці та приймальники	Землероби, каменярі	Селекціонери
<i>Людина-техніка</i>	Контролери ВТК і працівники держприймання	Слюсарі, водії, механізатори	Конструктори
<i>Людина-людина</i>	Інспектори, слідчі	Медичні сестри, продавці, менеджери усіх рівнів, педагоги	Працівники НОП
<i>Людина-знакова система</i>	Коректори	Набірники, оператори ЕОМ, бухгалтери	Програмісти
<i>Людина-художній образ</i>	Контролери-приймальники малярних робіт	Малярі, художники	Модельєри
<i>Основні особистісні якості, що необхідні працівнику</i>	Інтерес до властивостей певних об'єктів, чітка пізнавальна активність, стійкість уваги, спостережливість	Схильність до практичного впливу на середовище, інтерес до процесу та результату цього впливу, активність і працездатність	Інтерес до нового, здатність легко відмовитися від звичного способу мислення, шукати нові варіанти

Заняття на тему: «Продавець»

Матеріал: фотокартка продавця, речі "на продаж", ілюстрації із зображеннями стародавніх зливків та монет, сучасні гроші.

Хід заняття:

Вступне слово.

- Діти! Які Ви знаєте професії?
- Бухгалтер. Це моя мама, яка працює бухгалтером (Олександра)
- Секретар. Це моя мама, яка працює на фірмі (Маринка)
- Продавець. Це той, хто рахує гроші (Сергій)
- Добре.
- Сьогодні ми познайомимося з професією продавця і поняттям, що таке гроші.

Діти сідають на стільцях півколом. Перед ними на столі виставлено кілька предметів (різноманітних іграшок).

Вихователь. Діти, уявіть, що ви прийшли до крамниці. Я — продавець. Оці речі — товар, який ви можете придбати. Але що вам потрібно для купівлі будь-якої речі?

Діти (Сергій, Оленка, Максим, Богдан та Віра). Гроші.

Вихователь. Справді, майже все, що ми маємо — продукти, одяг, книги, меблі — ми купуємо за гроші. А для чого ще потрібні гроші? (Платити за квартиру, світло, воду, проїзд у транспорті, за квитки в кінотеатр тощо). Звідки ж беруться гроші?

Діти (Олександра та Андрій). Дорослі заробляють їх своєю працею.

Вихователь. Так, а ще держава виплачує студентам стипендію, а пенсіонерам — пенсію. А скажіть, як називаються гроші в нашій державі і які вони бувають?

Катерина. Гривні і копійки.

Вихователь. Правильно. Гривні — паперові гроші. Вони різняться за кольором і картинками, копійки — металеві (з двох видів металу), різної величини. Гривня — це наша національна валюта. Свою грошову одиницю має кожна незалежна і самостійна держава. Пригадайте, діти, яке свято ми незабаром святкуватимемо.

Діти (хором). День незалежності України.

Вихователь. Так, 24 серпня виповниться 19 років відтоді як Україна стала незалежною, самостійною державою. Кожна незалежна країна має свої державні символи — прапор, герб і гімн. Наявність власних грошей — це також ознака державності. Хто мені назве кольори нашого прапора? (Оленка відповідає). А який у нашої країни герб? (Тризуб — відповів Микола). Правильно. До речі, Тризуб можна побачити на зворотному боці кожної монетки (показує сучасну монету), що ще раз засвідчує: гроші — атрибут державності. А що зображено на гривнях? (Вихователь демонструє гривні).

Діти. Портрети князів та гетьманів (Відповіла Олександра), зображення церков і соборів (відповів Максим)..

Вихователь. Так, на паперових грошах надруковані портрети відомих історичних діячів, зображення визначних пам'яток культури, а також Державний Герб. А тепер уявіть собі, що колись дуже-дуже давно грошей не було зовсім. Щоб існувати, люди мали обмінювати товар на товар. Але були речі, які цінувалися особливо високо, такі, як сіль, тканини та хутро звірів. Поступово вони почали виконувати функцію грошей. Завдяки довгому теплому ворсу дуже високо поцінювалося хутро куниці. За кілька її шкурок можна було купити коня чи корову і навіть будинок, їх так і називали: куначі гроші, або куни. Але з використанням такої "валюти" було пов'язано багато незручностей: з часом хутро псувалося (втрачало блиск, облазило), отже, знецінювалося, і під час купівлі-продажу люди не завжди знали, скільки коштує той чи інший товар. Поступово функцію грошей почали виконувати дорогоцінні метали. Які дорогоцінні метали ви знаєте? (Максим відповів золото, Олександра - срібло, Богдан - платину тощо). Золото та срібло не псуються з часом, отже, їх цінність лишається стабільною. З цих металів виготовляли зливки різноманітної форми, які й називали гривнями. (Демонструє малюнок).

Поступово розмір гривні зменшувався, і нарешті для них встановили певні вагу і форму (круглу). Так з'явилися монети. За великого князя Київської Русі Володимира

Святославовича почали карбувати гроші з його портретом на одному боці і державним гербом — Тризубом — на другому. (Показує ілюстрацію). На сучасних грошах вартістю в одну гривню ви також можете побачити портрет князя Володимира Великого. Ось подивіться. (Діти розглядають гривню). Пізніше почали виготовляти й дрібніші монети меншої вартості. Сьогодні ми називаємо їх.. як?

Діти (хором). Копійками.

Вихователь. Так. А тоді їх називали копами. Цю стару назву можна зустріти і зараз. Ось послухайте український народний віршик-приказку, а разом розізнитися трохи.

Діти виконують фізкультхвилинку, імітуючи рухи, що про них ідеться у вірші, який читає вихователь.

Я коза-дереза,
За три копи куплена,
На три боки луплена,
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами.
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету.
Тут тобі й смерть!
Діти сідають на місця.

Вихователь. Сьогодні на занятті ми дізналися дещо про професії, про виникнення грошей в Україні, поговорили про те, для чого вони нам потрібні, розглянули різні грошові одиниці.

Насамкінець зауважу: щоб заробляти гроші, треба працювати, а щоб вони довше трималися, треба вчитися правильно їх витратити. Але про це ми поговоримо іншим разом.

КВК "Землю красить солнце, а людину праця"

Мета. Привести в систему знання, збагачувати словниковий запас дітей. Розвивати у дітей бажання дбайливо ставитись до майна. Виховувати почуття поваги до людей праці.

План

- I. Організація групи.
- II. Робота над матеріалом.
- III. Оголошення теми заняття і мети.

Сьогодні ми приведемо в систему знання, одержані під час навчання. Я хочу, щоб ви були сьогодні на занятті старанні, допитливі, працездатні.

«Ми працюю любимо,
що в творчість перейшла.

I музику палку,
що ніжно серце тисне,

I щастя людського
два рівні є крила -

Троянди й виноград,
красиве і корисне». (М.Т. Рильський)

Хай ці слова стануть девізом всього вашого життя. Бо тільки праця звеличує людину, приносить радість і користь.

Сьогодні наша розмова – про господарів землі, які бережуть, стережуть і примножують багатства і скарби рідного дому. Сьогодні наша розмова – про бережливих, про економну економіку, про те кому і навіщо треба боротися за кожную народну копійку, за кожне зернятко.

«ЧОГО НАВЧИШСЯ, ТОГО ЗА ПЛЕЧИМА НЕ НЕСТИ» і

Що я вмію робити в свої 6 років. Небагато. Але я вмію робити корисне - ремонтувати книжки. Ви скажете, кому це потрібно?

Але скільки цікавих книжок я повернула до життя! Я думаю, що це корисна і потрібна річ – ремонтувати книги. Цим я приношу користь людям.

Я думаю, що відремонтовані книги викликать ще більшу цікавість у людей. Це твір Коваленко Юлі.

Сьогодні ми дізнаємось, хто краще знає професії – хлопці чи дівчата.

1. Починаємо засідання клубу веселих і кмітливих.
2. Представлення журі.
3. Привітання команд.

1-а команда. Наша команда – бригада «Ух!» - учіться хазяйнувати. Чим важче завдання, тим дорожча перемога.

2-а команда. Наша команда – бригада «Ох!» - ошадливі хлопці. Щоб вогник змагання не згас, на зайві мови не гаймо свій час. Справив діло – гуляй сміло.

4. Розминка команд.

Поки ти їв і спав, і ріс,
Поки малий ще ти на зріст,

Мабуть, вже тисячі людей
Подбали про життя твоє.

Аби ти добре ріс,

Аби ти добре їв,

Щоб ти спокійно спав

І в різні ігри грав.

Ти став здоровим, молодець,

Сміливим і умілим,

А чим порадуєш людей?

Яким хорошим ділом?

Вихователь. Тлумачний словник тлумачить «професія» - як рід занять, трудової діяльності, вимагає певних знань і навичок і є джерелом існування.

Професій безліч є цікавих,
Але свою вгадати як?
Щоб добре діло й добра слава?
І я собі міркую так:
Потрібно лікувати хвороби,
Водить у космос кораблі..
Та я ж із роду хліборобів,
І родовід мій од землі! (Олег Орач)

а) Я називатиму тлумачення професій, а ви уважно слухайте і назвіть людей, які займались даною справою.

1-а команда.

- 1) Майстер, який виготовляє діжки, дерев'яні відра, тощо (Бондар)
- 2) Майстер, який кує метал і виготовляє з нього різні предмети, а також підковує коней. (Коваль)
- 3) Людина, яка займається вирощуванням лісів. (Лісник)
- 4) Робітник, який зводить будівлі з каменю, цегли. (Муляр)
- 5) Селянин, який вирощує хліб. (Хлібороб)
- 6) Робітник, який ремонтує машини, обробляє метали. (Слюсар)

2-а команда.

- 1) Майстер, який будує, споруджує що-небудь. (Будівельник)
 - 2) Людина, яка доглядає овець. (Вівчар, чабан)
 - 3) Спеціаліст, що шиє чи ремонтує одяг. (Кравець)
 - 4) Майстер, який фарбує будівлі. (Маляр)
 - 5) Людина яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі. (Учитель)
 - 6) Людина, яка обробляє деревину, виготовляє прості дерев'яні речі. (Тесляр)
- б) Команди по черзі витягають карточки на яких написано професію і пояснюють значення цих слів.

Картка.

Диригент – людина, що керує оркестром.

Музикант – людина, яка грає на мучному інструменті.

Бакенщик – людина, що запалює бакени.

Рибалка – особа, що займається ловлею риби.

Кухар – робітник що готує їжу.

Лікар – спеціаліст з вищою медичною освітою, що лікує людей.

в) Конкурс «Я знаю давні ремесла».

1-а команда.

- 1) Виготовлення плетених виробів з лози, рогозу, лубу. (Плетіння)
- 2) Домашнє виготовлення тканин. (Ткацтво)
- 3) Обробка глини та виготовлення виробів з неї. (Гончарство)

2-а команда.

- 1) Оздоблення вишивкою рушників, одягу тощо. (Вишивання)
- 2) Торгівельний промисел на волах. (Чумацтво)
- 3) Засівання і вирощування хліба. (Хліборобство)

Гра «Кому що потрібно».

(Діти витягають картки, на яких написані професії і називають предмети, якими користуються спеціалісти під час роботи).

Картки

-Лікар (халат, ліки, термометр..)

-Вчитель (книги, зошити, ручки, олівці..)

-Кухар (продукти, ніж, каструля..)

-Столяр (пилка, молоток, рубанок..)

Труд

Стіл, за яким ти сам сидиш,

Ліжко, в якому тихо спиш

Диван і туфлі, й пара лиж,
Виделка, миска, ложка, ніж,
І кожен цвях, і кожен дім,
І кожна скибка хліба –
Усе це створено трудом,
А не упало з неба.
За все, що зроблено для нас,
Ми щиро вдячні людям.
Прийде пора, настане час,
І ми трудитись будем.

Вихователь. Погляньте на цю чудову виставку «своїми руками». Ці вироби зроблені руками наших дітей та їх батьків (вироби з борошна, коробки з паперу). А тепер, уявімо життя без роботи: і на виробництві, і в школі ніхто нічого не робить. Що б сталося?

Не працює електрик: (немає світла, не працюють телевізори, холодильники, праски).

Не вийшов на роботу пекар (всі залишаються без хліба).

Вирішив відпочити кочегар (не буде тепла школі, вдома, у лікарні. Ми не зможемо вчитися, здобувати освіту)

А якщо всі хлібороби, доярки не вийдуть на роботу? (То не буде продуктів).

Вихователь. А тепер я пропоную вам скласти кросворд із запитань до творів, що ми вивчали на занятті читання. Записані в певному порядку, вони складуть слово, що є відповіддю на запитання:

- Що є найголовнішим в житті кожної людини?

-Що приносить кожній людині добробут, задоволення, душевну насолоду?

1. Що корчували дідусь з Митьком?
2. Яка річка згадується в оповіданні О.Донченка «Малий помічник»?
3. Що будували в селі Василеві?
4. Чому присвятив все своє життя Микола Леонтович?
5. Відгадка до загатки М.Татарчука:

Всю ніч не спить він, не дрімає

На море весело моргає,

Пильнує, щоб у сірій млі

Не заблукали кораблі.

Стоїть на вахті, як моряк,

І називається.. (маяк).

-Яке слово у вас вийшло? (Праця)

Правильно діти. Життя – це праця і бережливість.

5. Домашнє завдання.

Команди отримують завдання.

1. Доказати, що хліб – це життя.
2. Зберегти працю людей – наше завдання.

1-а команда.

- Бачу трепет світанку,

Завтрашнє небо мирне.

Хліб запашний щоранку

Людям везуть в магазини Хліб..

Стіл, за яким ти сам сидиш,

Ліжко, в якому тихо спиш,

Диван і туфлі, й пара лиж,

Виделка, миска, ложка, ніж,

І кожен цвях, і кожен дім,

І кожна скибка хліба –

Усе це створено трудом,

А не упало з неба.

За все, що зроблено для нас,

Ми щиро вдячні людям.
Прийде пора, настане час,
І ми трудитись будем.
Славиться він першим на землі,
Славиться він першим на столі.

• Жодне весілля не відбувалося без короваю, а до нього випікали ще й шишки. Із хлібом ідуть до родини, поминальний обід.

• З хлібом на вишитому рушнику вирушали оглядати поле, сіяти, жати в жнива.

• З хлібом проводжали до армії.

• Хліб таїть у собі тепло серця і душі, тепло сонця. Ясний, мудрий, вічний, святий. То все – хліб.

• А чи знаєш ти, чим пахне хліб,

Коли весною кілька діб

Гуркоче трактор за рікою?

Хліб пахне працею людською.

- Чи знаєш ти, чим хліб запах,

Коли живуть в степах

Твої батьки в гарячу пору?

Він пахне щастям хлібозбору.

• Чим пахне хліб, чи знаєш ти,

• Як поведуть твої брати

• Зерном наповнені машини?

• Хліб пахне соками земними.

• Чи знаєш ти, чим хліб землі,

Пахтить на вашому столі

Весною, влітку і зимою?

Хліб пахне радістю людською.

(Звучить мелодія «Русское поле» муз. Фрадкіна)

Вам, повоєнні діти,

Історично точно

Про хліб хочу я розповісти:

Як дивились по-вовчім

За нами обрізи бандитів,

Як у печальнім селі

Від голоду мерли діти,

Як поліг піонер

Під кривавим ножом убивці,

І поки не помер,

Засипали у рот пшеницю.

Та діждались пори,

Стали ниви колгоспні безкрайні

І пішли трактори,

І розправили крила комбайни.

Ось він! Солодкий, солоний,

Питльований, житній,

Буханки, батони і бублики ситні.

Слід пам'ятати нам. Хліб!

Безплатний, як небо, як річки,

Був оплачений сповна!

Людським життям і кров'ю навіки!

Виходить дошкільниця з хлібом на вишитому рушнику

УРОЖАЙ

Ось він – хлібчик духовитий

З хрустом шкірочки смачним,

Ось він – теплий, мов налитий
Щедрим сонцем золотим.
І на стіл, і в кожен дім
Завітав, з'явився він.
В нім – здоров'я наше, сила,
В ньому – чарівне тепло!
Скільки рук його ростило!
Доглядало, берегло!
В нім землі твоєї соки,
Сонця в нім багато є..
Уплітай за дві щоки,
Виростай богатирем!

А тепер дозвольте посіяти пшеничне зерно і серед присутніх. Воно посіє в серцях добро і ласку, ніжність, повагу до рідної землі.

Сієм щедро, сієм рясно,
Сієм радість, сієм щастя
Щоб росли сини і дочки.
Хай на зміну зростають
Творці щедрого врожаю.
Засіваємо світлицю
Хай росте овес, пшениця,
Хай шумить колосся в полі,
Хай цвіте щаслива доля.
Сієм, сіємо зернята,
Щоб земля була багата,
З наших рук приймала ласку
На життєву, щиру казку!
2-а команда.

А тепер про свою працю і про те, як важливо бути бережливим, розкаже друга команда.

Богдан.

Що є сильніше від людських рук?
Трудяться тисячу літ вони –
Наші машини приводять в рух,
Одяг і світло, і хліб – від них.
Молот шалений, завзятий плуг,
Ряд перемог, кров і піт – вони,
Розквіт ремесел, мистецтв, наук,
Думки нестримної зліт – вони!
Слава силі земній –
Завзятим рукам,
Моторним рукам
І смілим рукам!

Оленка. Так руки можуть зробити багато:

Андрій. Перемонтувати книжки...

Разом: Це вони!

Вирощувати врожай, збирати хліб.. Це вони.

Маринка.

Берети все, створене працею, теж вони. (На сцену вибігають діти -- учасники інсценівки).

1.Допоможіть! Рятуйте! Виручайте!

Допоможіть! Рятуйте! Виручайте

2.Вода... Електроенергія... Хліб і хлібопродукти... Столи і парти... Зошити і підручники..

(Всі плачуть).

6. Що сталося?

1. Витікає. Ламають. Марнується. Викидаються. Рвуть.

Всі. Марно пропадає!

7. А винні – хто?

(діти розводять руками).

Ми підраховали:

Якщо в одній групі в день горітиме лише одна електролампа на 100 ват протягом 10 годин, то втратимо марно 1 кіловат/годину електроенергії. А якщо їх 6? А якщо у дитячому садку 20 кімнат? Ми полічили, що такої кількості електроенергії вистачило б:

- на випічку 1000 кг хліба;
- на 1,5 тортів;
- на виготовлення 1600 зошитів.

Ми підраховали:

За хвилину з одного нещільно закрученого крана виливається 100 крапель води. А за годину марно витікає 100 г води. За добу – 14 літрів. А якщо у дитячому садку 4 крани, то за одну лише добу виллється 55 літрів.

Ми підраховали:

Якщо після обіду кожний залишить на столі шматочок хліба. То ми втратимо 2 кг хліба за день. А протягом місяця? 60 кг. А за чверть? 180 кг. А за рік? 720 кг.

Що робити, де знайти

Засіб для порядку,

Щоб змогли ми зберегти

Землю для нащадків?

Знає наша дітвора

Закон бережливих --

Старшим помагати пора,

Щоб жити щасливо.

Богдан.

Я книжчин Айболить,

Я лікую книги в мить.

Оленка.(піднімає склянку з водою)

Воду марно не пролий,

Дорожити нею вмій.

Андрій.(показує шматок хліба)

Збережете крихту хліба -

Нива скаже вам «Спасибі»

Маринка.(показує відремонтовані книги)

Щоб збереглися навколо дерева,

Не псуй книжок даремно.

Віра.

Електроенергія – добро народне,

Марно витрачати – діло не благородне.

Олександра.

Нам величні дані задачі,

Світла даль до нас іде.

Бути працьовитим,

бути бережливим -

Це значить бачить

країни завтрашній день,

Бути старанним,

Бути дбайливим скрізь –

Ось друзі наш простий девіз.

6. Конкурс капітанів.

1. вікторина прочитаних творів.

- Хто і в якій казці скував відьмі тоненький голосок, як у Івасиково мамі?(Коваль,казка«ІвасикТелесик»

- А хто зробив Івасикові човник та весельце? (Батько - тесляр)

Які твори відповідали темі «Людина починається з добра» (М. Срингаївський «Дощ починається з краплини», О.Донченко «Малий помічник»)

- Про кого з героїв можна сказати, що вони працювали « невтомно, сміло, хоч мале та добре діло».

- Яких творів, що ви прочитали, стосується прислів'я: «Не кажи -- не вмю, а кажи -- навчусь!»?

2. Доповніть прислів'я.

Вихователь

Народні прислів'я та приказки вражають нас своєю влучністю, лаконічною формою, багатством змісту. Зараз ми побачимо, як ви знаєте прислів'я про працю.

- Праця чоловіка годує, (а лінь марнує).
- Бджола мала, (а й та працює).
- Діло майстра (величає).
- Де господар добре робить, (там і поле добре родить)\

--На дерево дивись, як родить (а на людину, як робить).

- Не одежа красить людину, (а добрі справи).
- Терпіння і труд (все перетруть).
- Сім раз відміряй, (а раз відріж).
- Зробив діло -- (гуляй сміло).
- Тяжко тому жити, (хто не хоче робити).
- Мала праця краща (за велике безділля).

--Без терпіння (немає уміння).

--Хочеш їсти калачі -- (не сиди на печі).

--Хто рано підводиться, (за тиш і діло водиться).

3. Загадки.

--Як іде чоловік в ліс -- вона дивиться в село, повертається в село --дивиться в ліс.

(Сокира)

--Сам в домі, а голова на вулиці. (Гвіздок)

--Ніжка дерев'яна. Шапка металева (Молоток)

--Зуби залізні цілий ліс розгризли. (Пінка)

--Я в полі виріс,

До вас в гості прийшов.

По двору потанцював

І під лавку упав. (Віник)

--Ростом невеличка. Ні звір, ні пташка, а землю риє, будинок будує. (Лопата)

--Держитесь подружка за моє вушко. Стежкою одною все біжить за мною. (Голка з ниткою)

7.Мозгова атака.

Словник 1-а команда.

1. Пометикував (подумав)

2.Чоломкнув (поцілував)

3.Захихотів (засміявся)

4.Вищірівся (широко відкрив очі)

5.Гамселив сокирою (із силою ударяв)

6Прицмокував (смакував)

7.Горілиць (лежав на стіні, заклавши під гашу руки)

8.Файно (гарно) І

--Про якого видатного музиканта, композитора, збирача народних пісень ми прочитали на уроках? (Про Миколу Дмитровича Леонтовича)

--Чого вода була солодка? (Хто добре працює, тому і вода солодка)

• Які рядки із вірша «Дощі із краплі починається» стали прислів'ями? (Все із доброго чи злого -- починається малого)

Словник. 2-а команда.

1. Горобина ніч (грозова ніч)
2. Прихожани (ті, хто відвідує церкву)
3. Диригент (керівник хору)
4. Духовна бурса (церковне училище)
5. Дранка (тонка, вузька дощечка)
6. Узріли (побачили)
8. Писанка (розмальоване яйце)

-- З ким порівнював Василько дядька Степана в оповіданні «Чого усміхалися шибки» В. Кави? (З артистом)

-- про які різні задачі йдеться в оповіданні С.Єфімова? (Які випробують людські якості)

8. Доповніть текст.

Які чудеса творять...(умілі, працьовиті людські руки). Не дарма в народі кажуть: слова полова, а ...(праця диво)

А нам зараз уже під силу...(добре поводитися, старанно вчитися, слухати старших, допомагати мамі). Як добре, що розум і вміння завжди..(доповнювали одне одного, поєднувалися між собою)

Вихователь.

Ви мабуть замислювалися, ким будете в майбутньому, що будете робити, ким станите. Послухайте вірш Д.Павличка «Мрія» і подумайте чи вона здійсненна.

МРІЯ

Як виросту збудую хату

На хаті колесо прибію,

А там я поселю крилату,

Лелечу, клетітну сім'ю.

Нехай розводяться, гніздяться,

По всім деревам та хатам

Нехай мені щоночі сниться,

Що я літаю наче птах.

ІІІ. Підсумок.

Слово журі.

-- Сьогодні ми підтвердили, що кожній людині треба працювати. І не просто працювати, а творчо, щоб отримувати солоду від виконаної праці. Коли робота викопана на совість, з душею, вона приносить не тільки втому, але велику радість, задоволення.

Не дарма в народі говорять, що людину красить на одежа, а її добрі діла.

Гри проведені у процесі виховної роботи

«Знавці професій»

Діти сідають у коло. У центрі – вихователь. Він говорить: «Увага!» - і вказує на будь-якого гравця, голосно й чітко називаючи будь-яку літеру (крім ь, ї, й). Дошкільник, на якого вказав ведучий, повинен швидко назвати професію на цю літеру. (Наприклад: Н -- наладчик - - К -- касир -- Р -- реставратор -- Р -- редактор -- Р --- і т. д.) Той, хто не встигає у відведений час назвати професію, вибуває з гри.

«Зобрази професію».

Вихователь заздалегідь робить заготовки (аркуші паперу, на яких написано назви професій). Діти по черзі витягують заготовки й за допомогою жестів і міміки показують характерні ознаки (особливості) професії, написаної на аркуші паперу.

У грі для дітей використовуються професії, найбільш доступні для пантоміми, наприклад: офіціант, швачка, скрипаль, листоноша, лікар, маляр, міліціонер-регулювальник тощо. Старшим дошкільникам також можна порекомендувати зобразити геолога, археолога, адвоката, еколога та ін.

«Не збийся».

Старшим дошкільникам пропонується зробити п'ять кроків і на кожний крок назвати професію. Якщо він збився або повторився, він зупиняється.

«Прислів'я про працю».

Старші дошкільники згадують прислів'я та приказки, пов'язані з трудовою діяльністю людини, про її працьовитість, ставлення людини до праці.

«Відгадай професію».

Дітям пропонують придумати будь-яку професію і скласти її опис, але так, щоб у ній не було нічого, що підказувало б іншим, що це за професія. Однак дошкільник повинен розповісти про умови роботи й результати праці.

«Постав запитання».

Старший дошкільник загадує яку-небудь професію, але нічого не розповідає про неї, а пропонує іншим дітям ставити уточнюючі питання, на які можна відповісти лише «так» або «ні».

«Людина і професія».

Вихователь називає професію, для якої старші дошкільники повинні «підібрати» когось з-поміж присутніх, хто, на їхню думку, за своїми індивідуальними особливостями найбільше відповідає цій професії.

Пропонована професія має бути добре відома дітям, у випадку недостатньої інформації про професію необхідно охарактеризувати її особливості.

Гру можна ускладнити, запропонувавши дітям «підібрати» професію кожному. Для цього доцільно розподілити їх на групи.

«Самооцінка і професія».

З-поміж старшим дошкільників обирається хтось один, хто повинен описати свої індивідуальні особливості, оцінити їх і підібрати відповідну професію. Обираючи професію, необхідно враховувати індивідуальні схильності та інтереси.

Решта дітей та вихователь окремо від нього також дають йому оцінку й підбирають відповідну професію. На загальному обговоренні робиться порівняльний аналіз самооцінки дошкільника, оцінки вихователя та інших дітей. Аналізують моменти невідповідності самооцінки дошкільника, вихователя та інших дітей.

Свято праці "Давні ремесла нашого народу".

Ведучий. Добрий день, дорогі друзі!

Ведуча. Добрий день, шановні батьки і вихователі!

Сергій.

Ми живемо в Україні,

Де в степу, із краю в край,

На добро усій країні

Визріває урожай.

Максим.

Де пшениця достигає;

Колосиста, золота,

Де неначе море, грають

і шумлять густі жита.

Олександра.

Гостей дорогих

Ми вітаємо щиро,

Стрічаємо з хлібом,

Любов'ю і миром.

Марійка.

Для людей відкрита

Хата наша біла,

Тільки б жодна кривда

В неї не забігла.

Ведучий. З покоління в покоління передавали батьки дітям хороші традиції та любов до рідної землі.

Ведуча. Голублена золотими руками дідів, окроплена солоним потом батьків, прикрашена трудом всіх людей, ця земля українська повинна бути дорога і нам.

Богдан.

Я – землі цієї паросток зелений,

Я цієї висі крапля дощова.

Заплелись у мене, приросли до мене

Жито і дерева, квіти і трава.

Галинка.

Я чую твій голос –

Пшеничний твій колос.

І душу мені засіває зерно.

Моя Україно,

Білявко-хатино,

Пізнати тебе мені щастя дано.

Ведучий. І сьогодні ми зробимо мандрівку в минуле нашої країни.

Ведуча. Дуже багато ремесел було в давні часи в Україні.

Ведучий. Це різьблення по дереву, плетіння з природних матеріалів, вишивка, гончарство, обробка металу, шкіри та багато інших.

Ведуча. Деякі з них живуть і в наш час. Деякі стали дуже рідкісними, про деякі дізнаємося з книжок та з розповідей бабусь та дідусів.

Ведучий. Найпочеснішою працею в усі століття була праця хлібороба.

Ведуча. Дуже багато сил треба, щоб виростити багатий урожай. Зараз зерно збирають машини, а раніше це робили так, як наші косарі.

(Пісня-танок «Вийшли в поле косарі»).

Ведучий. Після важкої праці завжди хотілося напитися холодної свіжої води з криниці.

Ведуча. Криниця з журавлем споконвіку символізує достаток, невичерпну людську доброту, щирість, привітність.

Ведучий. Криниця вважалася здавна чимось святим. Наші предки вмiли шукати, де добре б'є джерело, щоб і в посушливе літо криниця не міліла.

Ведуча. І робили ось що. Ранньої пори, коли сонце ще тільки з'являлося з-за верхівок дерев, колодязники йшли на околицю села, відрізали найзеленішу гілку з куща верболозу, і ця «всевидюща паличка» допомагала визначити, де копати колодязь.

Колодязник – його потрібно копати саме там, де листочки притягувались до землі. І це вже напевно, що вода в цій криниці завжди буде свіжою і прохолодною.

Ведучий. Коли криниця вже була готова, добрий господар запрошував священика, аби освятити її.

Ведуча. А щоб вода не псувалась, опускали на дно колодязя срібний предмет, бо срібло вбиває мікроби.

Ведучий. Рідко коли побачиш в Україні криницю без зелені. Це традиційний куц калини, або верба.

Сергій.

Тече вода з-під явора

Яром на долину.

Пишається над водою

Червона калина.

Пишається калинонька,

Явір молодіє,

Й кругом їх верболози

лози зеленіють.

Ведуча. А скільки цікавого можна було почути біля криниці.

Ведучий. Давайте й ми побуваємо біля однієї криниці та й послухаємо, що ж там відбувається.

Пригода з Омельком.

Пісня «Грицю, Грицю».

Ведучий. Як бачимо, вмiли люди і працювати, і відпочивати та ледарів і боягузів висміювати.

Ведуча. А зараз ми вам розкажемо ще про одне ремесло бондарство.

«Бондарю, бондарю».

Ведучий. У селянських сім'ях жінки самі ткали полотно для своєї сім'ї.

Ведуча. Цікаво те, що починали ткати полотно тільки в середу, п'ятницю або суботу – так звані жіночі дні.

Ведучий. А що, є ще й чоловічі дні?

Ведуча. Так, це понеділок, вівторок, четвер.

Ведучий. А хто з вас, дорогі гості, знає, що повинна вмiти дівчина до весілля?(Відповіді дітей). Правильно, вишивати. Вишиванками прикрашали оселю, одяг.

Ведуча. Увечері, коли закінчували роботу по господарству збирались дівчата на вечорниці.

Ведучий. І лилась тоді селом ніжна лірична пісня.«Вишиванка».

Ведучий. Яка професія дуже близька до професії кухаря? (Пекар).

Дійсно, пекар – людина, яка пече хліб.

Максим.

Хліб! У пошані до нього

Схилимо низько чоло!

Хліб! Це святіше святого

Сонце, життя і тепло!

Олександра.

Хліб ясниться в хаті,

Сяють очі щиро.

Щоб жилось по правді,

Щоб жилось у мирі.

Марійка.

А чи знаєте ви, що пекли хліб у середу чи п'ятницю. Тоді він особливо вдається.
Богдан. На той час у хаті повинно бути тихо, мирно! У хаті хліб – всьому голова.
Галинка.

Візьму я в руки хліб духмяний
Він незвичайний, він святий.
Ввібрав і пісню й працю в себе
Цей хліб духмяний на столі,
Йому до ніг вклонитись треба
Він – скарб найбільший на землі
(Дістається хліб з печі)і
Пісня «Як діждемо літа».
Всі співають. Скільки б не співали,
А кінчати час. Кращі побажання
Ви прийміть від нас.
І у вас, і у нас хай буде гаразд
Щоб ми і ви щасливі були.

АНОТАЦІЯ

Перше прилучення дітей старшого дошкільного віку до трудової діяльності відбувається у спільній із дорослими праці, у процесі якої вони опановують найпростіші трудові навички, що є передумовою переходу в недалекому майбутньому до самостійних форм організації трудової діяльності. Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. Будь-які спроби уникнути продуктивної праці призводять до негараздів і для особистості, і для суспільства. Основними формами організації праці дітей дошкільного віку в дитячому садку є трудові доручення, чергування, колективна праця.

Трудове виховання – це педагогічна діяльність, спрямована на формування в дошкільників готовності до праці в умовах ринку. Трудове виховання дітей старшого дошкільного віку має дві складові частини: ознайомлення з працею дорослих та з їх професіями; власне організація праці самих дітей.

Проведене експериментальне дослідження засвідчило, що застосування розробленої нами системи заходів позитивно вплинуло на рівень сформованості професійних знань старших дошкільників. У здійсненому дослідженні було вивчено стан проблеми в педагогічній теорії та дошкільній практиці, уточнено зміст пропедевтики, її складові, встановлено функції, принципи та джерела пропедевтичної інформації. У результаті проведеного експерименту було виявлено, що уявлення про професію у дітей дошкільного віку формуються в процесі гри та під впливом батьківського виховання, а також за допомогою екскурсій і занять у дитячому садочку. Виховання в сім'ї та садочок у плідному взаємозв'язку формує уявлення дитини дошкільного віку про професію.

ABSTRACT

The first introduction of children of senior preschool age to labor activity occurs in joint work with adults, in the process of which they master the simplest labor skills, which is a prerequisite for the transition in the near future to independent forms of labor organization. A person develops spiritually and physically only in labor. Without labor, he degrades. Any attempts to avoid productive labor lead to troubles for both the individual and society. The main forms of labor organization of preschool children in kindergarten are labor assignments, shifts, and collective labor.

Labor education is a pedagogical activity aimed at forming in preschoolers a readiness for work in market conditions. Labor education of children of senior preschool age has two components: familiarization with the work of adults and their professions; the organization of the work of the children themselves.

The conducted experimental study showed that the application of the system of measures developed by us had a positive effect on the level of formation of professional knowledge of senior preschoolers. The conducted research studied the state of the problem in pedagogical theory and preschool practice, clarified the content of propaedeutics, its components, established the functions, principles and sources of propaedeutic information. As a result of the conducted experiment, it was found that the ideas about the profession of preschool children are formed in the process of play and under the influence of parental upbringing, as well as with the help of excursions and classes in kindergarten. Upbringing in the family and kindergarten in a fruitful relationship forms the ideas of a preschool child about the profession.